

Pogled u divljinu

broj 3., prosinac 2018.

BiOM
UDRUGA / ASSOCIATION

Sadržaj:

02 LIFE Artina	06 Terenski dnevnik: Palagruža	10 Udruga Biom postala partner BirdLifea	12 Kratke novosti BirdLife partnera
14 Stopama Quail Warriorsa	20 Hrvatsko izdanje Collinsovog priručnika	24 Borba protiv krivolova - borba protiv vjetrenjača?	27 Policija educirana o krivolovu
28 Rezultati borbe protiv krivolova	30 Intervju: Željko Vuković	34 Priče s terena: Duh u divljini	38 Popis većih projekata u kojima Biom sudjeluje
40 Like za vrtnu strnadnicu	42 Lokrum nekad i danas	45 Treba li nam još pošumljavanje na krš?	48 Ponovno gniađenje crvene lunje u Hrvatskoj
51 LUSH manufaktura – odgovoran odnos prema prirodi i zaposlenicima	54 NaturaList opažanja	56 Kampanja #ProtectWater za zaštitu voda!	58 Zaštita prirode kao prioritet predsjedanja Hrvatske EU?
60 Integracija HAOP-a u državnu upravu	62 CCNet i Otvoreni standardi za zaštitu prirode	64 Izbor je tvoj!	66 Volonterski kampovi na Učki
68 Učka 2018 u brojkama	70 Uključite se u borbu za zaštitu prirode	72 Provredite 2019. s Biomom!	76 Moje EVS iskustvo
78 Zimovka	80 Balkonska pastoralna	82 Č-igranje!	

UVODNIK

Dragi čitatelji, prijatelji Udruge Biom,

evo nas na kraju još jedne godine, 12. godine postojanja naše udruge. Za nas je 2018. bila iznimno aktivna. Teško bismo izdvjili najvažniji događaj, ali svakako ćemo ju pamtitи po brojnim aktivnostima usmjerеним na borbu protiv krivolova, izlasku dugo očekivanog priručnika „Ptice Hrvatske i Europe“ i početku velikog projekta LIFE Artina za zaštitu morskih ptica. Iako se ne bavimo samo pticama, složili bismo se s dr. Thomasom Lovejoyom, tvorcem pojma bioraznolikost: „Ako se pobrinete za ptice, pobrinuli ste se za većinu okolišnih problema u prirodi!“ Kad smo započeli s izlaženjem časopisa, želja nam je bila da on bude kratak godišnji pregled aktivnosti za naše članove i čitatele. Iznimno nam je dragо što u izradi ovog boja nismo sudjelovali samo mi, zaposlenici Bioma, već i naši članovi, suradnici, polaznici naših edukacija i prijatelji. Aktivnosti i projekata u kojima sudjelujemo je mnogo i nisu svi dobili zasluženo mjesto u časopisu, stoga vas pozivamo da i dalje pratite naše ostale kanale komunikacije.

Hvala svima koji na bilo koji način podržavate naš rad, bilo članstvom i odazivanjem na naše volonterske akcije, bilo dijeljenjem naših vijesti i poziva na događanja, čime i vi sudjelujete u popularizaciji znanosti i širenju svijesti o važnosti individualnog doprinosu očuvanju prirode. Veseli nas stalno povećanje broja članova i pratitelja, ali pred nas stavlja još veću odgovornost u svemu što radimo. Bez vašeg uključivanja ne bismo bili ovdje gdje smo danas – jedna od vodećih organizacija civilnog društva za zaštitu prirode u Hrvatskoj i predstavnik Hrvatske u BirdLife Internationalu, najvećoj svjetskoj mreži za zaštitu ptica i prirode. To nam daje snagu da sudjelujemo u još više projekata i aktivnosti i dopremo do još više ljudi.

Pozivamo vas da i u 2019. što je moguće više vremena provedete uživajući u prirodi te da se aktivno uključite u njenu zaštitu promatranjem i hranjenjem ptica, volontiranjem, izlaskom na izbore za EU parlament,...načina je bezbroj. Uključite se zbog vas i generacija koje dolaze.

Iva Naglić Dolić

UREDNICI
Iva Naglić Dolić
Zdravko Budimir

AUTORI TEKSTOVA
Ante Kodžoman
Biljana Ječmenica
Bolesław Ślociński
Ivan Budinski
Ivan Katanović
Ivana Selanec
Ivana Šarić Kapelj
Krešimir Mikulić
Sven Kapelj
Tena Miličević
Tomislav Hudina
Vedran Lucić
Zdravko Budimir
Željka Rajković

DIZAJN
Nika Sviben

TISKARA
Kerschoffset Zagreb d.o.o.

NAKLADA
1000 primjeraka

UČESTALOST IZLAŽENJA
Godišnjak

Udruga BIOM
Preradovićeva 34
10 000 Zagreb
biom.hr

Impressum

LIFE Artina

mreža za zaštitu ptica na Jadranu

SVEN KAPELJ

Iznimno smo ponosni što je započeo petogodišnji projekt „LIFE Artina – Mreža za zaštitu ptica na Jadranu“, čiji smo voditelj. Cilj projekta je identificirati morska područja u južnom dijelu Jadrana važna za 3 vrste morskih ptica (sredozemni galeb, kaukal i gregula), procijeniti glavne prijetnje koje utječu na njihove populacije te definirati i provoditi aktivnosti koje će ih ublažiti.

Lastovsko otoče mnogi nazivaju još i rajskom oazom Mediterana. I zista, svatko tko je imao priliku posjetiti ga, mogao je posvjedočiti njegovoj opuštenoj, masovnim turizmom još netaknutoj ljepoti.

Osim po čistom moru i divljim otočićima i hridima, Lastovsko otoče je posebno i u ornitološkom smislu. Naime ono je dom cjevonosnicama, zanimljivoj skupini ptica koje gotovo svo vrijeme života provode na otvorenom moru, a na kopno dolaze samo za vrijeme grijezđenja. Ime su dobole prema cijevastim strukturama na kljunu pomoću kojih koncentriraju sol iz morske vode što im omoguće da piju more i budu neovisne o izvorima slatkog voda. Kada im dođe sezona grijezđenja, ove ptice s otvorenog mora pod okriljem noći dolaze na, često nedostupne, otočice ili litice gdje u škrapama savijaju grijezđo. U mraku se snalaze istančanim osjetilom mirisa i, pomalo sablasnim, zavijajućim glasanjem kako bi našle svog partnera na grijezđu. Smatra se da je takvo noćno ponašanje nastalo kao prilagodba na bijeg od predatorskih ptica poput galebova ili pomornika koji po noći miruju. Naime, izvorne kolonije cjevonosnica bile su nenastanjene sisavcima, koji su većinom aktivni noću, pa su se cjevonosnice mogle bez

Istraživanje nas je odvelo na Jabuku,

foto: BIOM

Gregula (*Puffinus yelkouan*),
foto: BIOM

brige kretati i gnijezditi na kopnu tokom noći.

Kako su ljudi naseljavali

i posjećivali sve, pa tako i te najizoliranije dijelove svijeta, paralelno su to činili i naši vjerni sustani –štakori! Oportunistička narav ovih malih sisavaca omogućila im je da se snađu i iskoriste sve moguće izvore hrane pa tako i jaja i bespomoćne ptice cjevonosnica. Nažalost, niti Lastovsko otoče nije iznimka u ovoj priči, terenska istraživanja zadnjih godina su pokazala kako na gotovo svim kolonijama cjevonosnica na Lastovskom otočju žive i štakori. Pojedine kolonije zbog toga trpe velike štete u vidu mortaliteta ptica, primjerice uspješnost grijezđenja gregula na Zaklopatici je u

Mrtva
gregula,
predacija
štakora,

foto: BIOM

godinama kada se ne bi provodila kontrola brojnosti štakora bila 0 (nula) %. Da bi stvar bila gora, sve cjevonosnice pa tako i naše imaju samo jedno jaje godišnje i nisu u stanju nadoknaditi gubitak jajeta ili ptica zamjenskim leglom.

Cjevonosnice – veličanstveni albatrosi, kaukali i gregule – jedna od najugroženijih skupina ptica u svijetu! Danas su cjevonosnice, što uključuje veličanstvene albatrose i naše (jednako veličanstvene) kaukale i gregule, na svjetskoj razini prepoznate kao jedna od najugroženijih skupina ptica. Razlozi njihove ugroženosti proizlaze prvenstveno iz ljudskih aktivnosti, od zagađivanja njihovih mora plastikom, unošenja stranih invazivnih vrsta sisavaca poput štakora na njihove kolonije do direktnog povećavanja mortaliteta upotrebom raznih ribolovnih alata. Kumulativan utjecaj tih prijetnji doveo je mnoge vrste u ozbiljne probleme, tako je danas 14 od ukupno 22 vrste albatrosa na samom rubu izumiranja. Kako su znanstvena i šira zajednica postajale sve svjesnije tih problema tako su se postepeno i povećavali napori za njihovu zaštitu. U za-

dnjih desetak godina su se tako u Europi i svijetu poduzimali brojni projekti eradikacije štakora s njihovih kolonija. Osim rješavanja problema invazivnih sisavaca, dosta je truda uloženo i u istraživanje kretanja tih ptica s ciljem proglašavanja novih zaštićenih područja na otvorenom moru. Zbog prirode rada s morskim pticama, činjenice

da se moraju obilaziti daleki i nedostupni tereni, provoditi značajna količina vremena na otvorenom moru ili koristiti skupa moderna tehnologija za telemetriju, ti projekti su uglavnom dugotrajni i skupi, što ih čini nedostupnima manjim organizacijama koje nemaju odgovarajući kapacitet za njihovu provedbu.

Prilikom višegodišnjih istraživanja cjevonosnica na Jadranu, uvidjeli smo potrebu za intenzivnjim radom na njihovoj zaštiti, no tek smo prije godinu dana došli do ljudskog i vremenskog kapaciteta potrebnog za prijavu ovako ambicioznog projekta. Našu priliku za financiranjem takvog pothvata

Kaukal (*Calonectris diomedea*),
foto: Goran Šafarek

vidjeli smo u Life programu Europske unije*. Ključna stvar kod planiranja Life projekata je odabir kvalitetnih i pouzdanih partnera. Kao partneri smo okupili Javnu ustanovu Park prirode Lastovsko otoče koja upravlja područjem gdje se nalazi veći dio kolonija cjevonosnica u Hrvatskoj, Udrugu Sunce iz Splita te BirdLife Maltu. Projekt smo simbolično nazvali Artina, što je lastovski lokalni naziv za cjevonosnice, te se upustili u dugotrajan i zahtjevan proces prijave.

Devet mjeseci kasnije, iz EASME-a** nam stižu sretne vijesti: naš projekt je uvršten među 40 najboljih na razini cijele Europe iz potprograma Life „Priroda i bioraznolikost“ za 2017. godinu te mu je odobreno sufinanciranje. Također, Life Artina je i jedini projekt iz tog potprograma odobren u 2017. za Hrvatsku u kojemu je vodeći partner iz Hrvatske te prvi projekt koji će voditi hrvatska udruga.

Unutar 5 godina trajanja projekta implementirat ćemo konkretne mјere zaštite na kolonijama cjevonosnica u Lastovskom arhipelagu. Na minimalno 10 otočića na kojima se nalaze kolonije kaukala i gregule ćemo uspostaviti kontrolu populacije štakora kako bi pticama omogućili uspješno gnježđenje. Također, upotrebom najmodernijih uređaja za praćenje ptica prikupit ćemo podatke o njihovom kretanju kako bi odredili koje su im područja bitna za hranjenje ili odmaranje. Te podatke ćemo potom iskoristiti za identifikaciju granica prijedloga novih Natura 2000 područja na moru. U suradnji s našim partnerima procijenit ćemo glavne prijetnje koje utječu na populacije kaukala i gregule te definirati i provesti učinkovite mјere za njihovo ublažavanje. Provedba ovako velikog projekta će svakako biti veliki izazov za nas, ali ujedno i iznimna prilika da temeljitim pristupom osiguramo pozitivan konzervacijski status za naše albatrose.

Prstenovanje kaukala, foto: Goran Šafarek

*Life program je finansijski instrument Europske Unije čiji je cilj sufinancirati projekte koji doprinose implementaciji EU politika na području okoliša i klime. Radi se o programu koji je za razdoblje 2014–2020 godine osigurao 2,59 milijardi eura za projekte provedbe konkretnih mјera zaštite okoliša i prirode.

** Executive Agency for Small and Medium-sized Enterprises (EASME) je izvršna agencija Europske komisije za mala i srednja poduzeća, koja upravlja programima EU-a kojim poduzećima pomažu da budu konkurentni te programima za istraživanje, zaštitu okoliša, energiju i ribarsku industriju.

Partneri projekta:

BIOM
UDRUGA / ASSOCIATION

Sunce
UDRUGA ZA PRIRODU, OKOLOŠI I ODRŽIVI RAZVOJ

BirdLife
MALTA

**LASTOVSKO
OTOČJE**
Park prirode
Nature Park

IVANA ŠARIĆ KAPELJ

Terenski dnevnik Palagruža

Posao biologa u Biomu prepun je putovanja te gotovo ne postoji dio Hrvatske, kojeg u potrazi za pticama, sisavcima ili biljkama, naše gojzerice nisu posjetile. No, jedno se terensko istraživanje u 2018. iščekivalo s posebnim uzbudnjem - odlazak na Palagružu, najudaljenije otočje Jadrana!

foto: Goran Šafarek

Palagruža je zapravo skupina od desetak otoka, otočića i hridi, a najveće su Vela i Mala Palagruža, koje smo posjetili u srpnju ove godine.

Potraga za kaukalima odvela nas je na otočeje koje je bliže talijanskom kopnu nego hrvatskom, no ipak je pripalo Hrvatskoj za dlaku - od otoka Sušca udaljeno je 43 km, dok je od talijanskog otočja Tremiti udaljeno 48!

Kaukali su pučinske ptice, stoga ne čudi da su se smjestile na otočju čije ime potječe od grčke riječi Pelagos, koja znači "more, otvoreno more, debelo more, pučina". Vjerovatno ne postoji bolji i točniji topornim u hrvatskom jeziku od ovog za Palagružu.

Kaukali – Diomedove ptice?

Biomov član Branislav Oblučar, uputio me na još jedan zajednički nazivnik kaukala i Palagruže – na mit o Diomedu. Mit je vezan za pomorske puteve u Jadranu, a pri arheološkim istraživanjima na Palagruži pronadena je keramika koja jasno upućuje na Diomedov kult. Stoga bi upravo Palagruža mogla biti čuveni Diomedov otok, na kojem je Diomed umro. Nakon njegove smrti, Diomedovi prijatelji preobrazili su se u ptice, koje nisko lete nad morem te im glasanje nalikuje na plač. Ovaj opis ptica i latinsko imene kaukala, *Calonectris diomedea*, upućuje kako bi baš oni mogli biti "Diomedove ptice".

Kada bi Palagruža mogla pričati, sigurno bi osim mita o Diomedu mogla ispričati brojne zanimljive priče – one od komičkih ribara, koji redovito ribare tamo još od 14. stoljeća, do priča palagruških svjetioničara, koji tamo borave u smjenama u svjetioniku izgrađenom 1875. godine. Zahvaljujući kaukalima i mi iz Bioma imamo našu priču o Palagruži. U srpnju smo se na otok zaputili Sven Kapelj i ja iz Bioma, a pridružio nam se Goran Šafarek, biolog i fotograf, koji nikako nije htio propustiti priliku za posjet najezgotičnjem mjestu u Hrvatskoj. Tada sam upoznala Gorana i odmah shvatila kako ćemo vjerojatno na osami Palagruže uzduž i poprijeko

preći sve životne teme. Tako je i bilo. Istraživanje se odvijalo u večernjim i noćnim satima, kada se kaukali vraćaju u svoje kolonije, dok su dani bili rezervirani za šetnju, kupanje, vožnju kajakom, čitanje i razgovor. Kampirali smo na plaži Velo žalo na Veloj Palagruži te bi nas zrake sunca ujutro probudile u točno 7 sati. Nakon jutarnjeg kupanja za razbuđivanje, naš dan započinjao je okupljanjem oko obalne kućice od svjetioničara, koja im služi kao mala ostava na plaži. Prvo zaposjedamo zapadnu stranu kućice, gdje pronalazimo hlad taman dovoljno veliki da primi nas troje. Tamo pijemo kavu, doručkujemo i časkamo. Nakon podneva selimo se na sjeverni dio ispred obalne kućice, gdje je hlad ostatak dana pa tamo pripremamo ručak, čitamo i rijemamo. Kada padne mrak počinjemo raditi! Uspinjemo se po hrptu otoka i osluškujemo kaukale kako se vraćaju u svoje kolonije. Svjetioničar koji predvečer ide na lignje donosi nam svaki dan zaledenu vodu jer je na svakom dijelu "naše plaže" tijekom dana više od 30°C. Velo žalo zaista postaje naša plaža. Već nakon nekoliko dana robinzonskog života, nove osobe koje dođu na jednodnevni izlet gledamo kao "pridošlice, koji nemaju pojma o životu na Palagruži". Vjerovatno tako kaukali i galebovi gledaju na nas troje. Kako bismo istražili otok i razbili dnevni raspored traženja hlada, jedan dan smo se zaputili kajakom na sjeverozapadnu stranu otoka. Plovimo uz litičce otoka te kroz kristalno i prozirno more na 4 m dubine gledamo šareni i predivan živi svijet. No, udaljavanjem od otoka on uskoro nestaje iz našeg vidika jer u svega nekoliko metara udaljenosti od otoka dolazimo na 100 m dubine. Sama dubina postaje još jezivija kada nam je kajak od težine napuknuo i počeo se brzo puniti vodom. Nakon što smo se nekako domogli Velog žala, utvrđujemo kako je more ušlo između dva sloja kajaka te kako moramo pronaći način da voda iscuri van jer ga inače nećemo moći podići na brod koji će nas za nekoliko dana odvesti s Palagruže natrag na kopno. Nakon nekoliko iznijetih teorija kako isprazniti ka-

jak od vode, zaključili smo kako ćemo ga "punktirati" s čavljom koji smo pronašli na plaži te ga okrenuti naopako da se sam polagano isprazni od vode. Kako nam se havarija dogodila u 8 ujutro, imali smo cijeli dan za mozgati koliko se kajak brzo prazni od vode, što nam je bilo bitno kako bismo vidjeli hoće li se kajak stići isprazniti do našeg odlaska. Uz to, drugi dan smo s kajakom trebali doći do Male Palagruže, gdje se također nalazi potencijalna kolonija kaukala. Kako bismo izračunali koliko će dugo voda otjecati iz kajaka, iz glave se vade formule iz fizike, matematike i kemije i prisjećamo se viših razreda osnovne škole. Računaju se volumeni, radijusi, trenje, procjenjujemo koliko je vode ušlo u kajak – sve dok na kraju nismo izračunali kako je potrebno 5 minuta da se napuni čaša od 2 dcl. Sasvim dovoljno ne samo da se kajak isprazni do našeg odlaska, nego da i drugi dan posjetimo Malu Palagružu. Naravno, ovaj puta opreznije i sa samo dvije osobe na kajaku.

Pozdrav do proljetnog istraživanja gregula

Ovaj drugi po veličini otok u palagruškom otočju smo i posjetili zadnju večer naše avanture. Taj dan ujutro svjetioničar nas je izvijestio kako se spremi nevrijeme te da ako ne odemo sutradan natrag na kopno, nećemo moći otići s otoka iduća 3 dana. Odmah počinjemo hranu i vodu trošiti još pažljivije jer se lako može dogoditi da naših 6 planiranih dana na Palagruži postane 10. Svjetioničari nam pričaju kako se zna dogoditi da i oni po zimi umjesto mjesec dana, koliko traje smjena

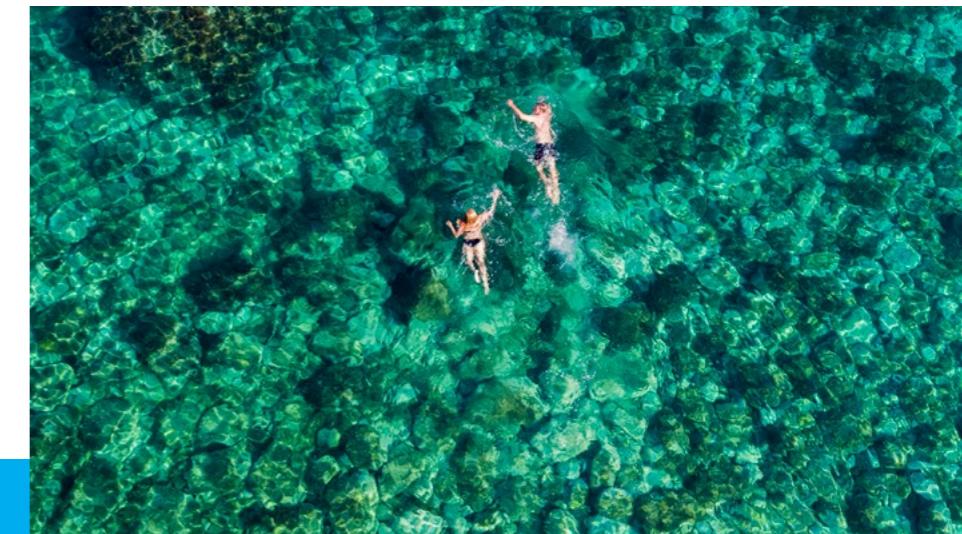

foto: Goran Šafarek

svjetioničara, ostanu i po dva mjeseca zbog lošeg vremena. No, isto napominju kako je Palagruža mjesto s najmanje padalina u Hrvatskoj – godišnje padne samo 270 mm oborina. Imali smo čast da vjerojatno trećina od te količine oborina na Palagružu padne zadnju večer našeg boravka. Drugo jutro došao je po nas brod te smo napustili Diomedov otok. Odlaskom s Palagruže, nismo napustili samo najizoliraniji dio Hrvatske, napustili smo mjesto gdje nema signala za mobitel, gdje sam u svega par dana uspjela pročitati knjigu od 700 stranica i gdje nisam imala pojam koji je dan ili doba dana (osim kada bi se selili iz hlađa u hlad). Valjali smo se i valjali brodom do Pelješca po neveri, kao da je to bio pozdrav od Palagruže nama robinzonima. No, pozdrav je bio tek privremen jer nas čeka uzbudljivo proljeće na Palagruži kada na red dolazi istraživanje gregula!

Udruga Biom postala punopravni partner

BirdLife Internationala

ŽELJKA RAJKOVIĆ

Udruga Biom je odlukom Globalnog vijeća stekla status punopravnog partnera u BirdLife Internationalu, svjetskoj krovnoj organizaciji za zaštitu ptica, njihovih staništa i svjetske biološke raznolikosti. Biom u okviru BirdLife partnerstva djeluje od 2013. godine, kada je na Svjetskom kongresu BirdLife Internationala u Kanadi izabran kao predstavnik Hrvatske.

BirdLife International jedno je od najvećih svjetskih partnerstava nevladinih organizacija za zaštitu prirode, koje okuplja 121 neprofitnu organizaciju i broji preko 2.7 milijuna članova. Prioriteti djelovanja BirdLifea su sprečavanje izumiranja ugroženih vrsta ptica, identificiranje i zaštita područja značajnih za ptice, održavanje i obnova staništa za ptice, te umrežavanje i osnaživanje drugih inicijativa za zaštitu prirode.

Od 2013. godine, kada je izabrana kao predstavnik Hrvatske, Udruga Biom imala je status pri-druženog člana BirdLifea (eng. BirdLife Affiliate) i aktivno je sudjelovala u radu više radnih skupina. Biom je tako bio u radnoj skupini za Direktivu o pticama i Direktivu o staništima, te radnim skupinama za more, poljoprivredu i komunika-

cije. Status pridruženog partnera omogućavao je Biomu sudjelovanje u radnim skupinama, ali ne i pravo glasa na skupštini BirdLife partnerstva, kao ni mogućnost da bira ili bude biran za članstvo u službenim radnim tijelima.

Pet godina intenzivne suradnje i izgradnje kapaciteta rezultiralo je evaluacijskim postupkom za stjecanje punopravnog članstva u BirdLife partnerstvu, koje je Biomu dodijeljeno na sastanku Globalnog vijeća koji se održavao 18. – 20. lipnja 2018. godine.

Što punopravno članstvo znači za budući rad Bioma?

Punopravnim članstvom Udruga Biom predstavlja Hrvatsku u BirdLife partnerstvu te će joj jedan od ciljeva biti okupljanje lokalnih konzervacijskih grupa koje svojim radom mogu doprinijeti ciljevima BirdLife partnerstva. Strategija Bioma još je od 2013. uskladena sa strategijom BirdLifea. Punopravnim članstvom Biom se obavezuje dodatno raditi na provedbi svoje strategije, koja uključuje i reviziju međunarodnih područja značajnih za ptice (eng. IBA) te ključnih područja bioraznoli-

kosti (eng. KBA).

Već u rujnu 2018., Biom je po prvi puta na Sastanku globalnog partnerstva glasao o strateškim pitanjima važnim za BirdLife, poput revizije BirdLifeove strategije iz 2013. godine, novih KBA standarda, modela za financiranje te razvoja kapaciteta.

Zahvaljujući punopravnom članstvu, Biom ima mogućnost prijave i na »male darovnice BirdLifea«, kroz koje će nastaviti borbu protiv krivolova, elektrokucije ptica i dr. Na kraju, članstvo Biomu omogućuje prijavljivanje za financiranje kroz MAVA-in Fond za jačanje kapaciteta, što će omogućiti sustavno i trajno jačanje organizacijskih kapacite-

ta Udruge uz pomoć BirdLife partnera.

Samo jedna organizacija iz zemlje može biti partner BirdLifea, tako da Udruga Biom predstavlja Hrvatsku u ovom važnom partnerstvu. Tu našu ulogu shvaćamo i kao privilegiju i kao obavezu te ćemo kao BirdLife partneri predano raditi na postizanju naše misije očuvanja bioraznolikosti zbog dobrobiti prirode i društva. Ponosni smo što smo se kao organizacija razvili do te mjere da smo u mogućnosti biti značajan faktor u zaštiti prirode u Hrvatskoj i biti organizacija civilnog društva koja će nastaviti doprinositi očuvanju prirode te jačajući civilnog društva u Hrvatskoj.

Kratke novosti BirdLife partnera

Joe Sultana, foto: Birdlife Malta

Napustio nas je Joe Sultana

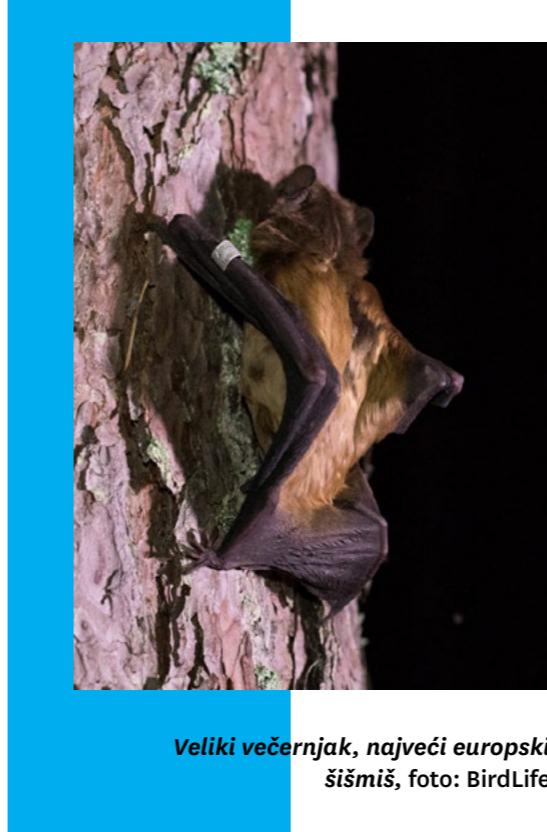
U rujnu nas je, u svojoj 78 godini, napustio Joe Sultana. U Hrvatskoj je bio poznat nekolicini ornitologa, možda najbolje kao vrstan istraživač ptica cjevono-snica i drugih morskih ptica. Na rezultatima njegovih istraživanja temeljimo i neke naše aktivnosti u Bioku, pogotovo one koje provodimo u suradnji s organizacijom BirdLife Malta koji je bio njen predsjednik šezdesetih godina. Njegovo zalaganje za reformiranje organizacije u kojoj je on bio jedan od ključnih ljudi, International Council for Bird Preservation rezultiralo je osnivanjem BirdLife Internationala, međunarodne organizacije koja je danas ključna za zaštitu ptica i prirode na svjetskoj razini. Oni koju su imali čast upoznati ga, pamte ga po požrtvovnosti, pomanjanju drugima i opuštenoj i pozitivnoj komunikaciji.

Mrtvo more i život oko njega

Često ljudi doživljavaju mrtvo more kao nakupinu mješavine soli i vode, toliko slanu da je život u njemu i oko njega nemoguć. Ljudi zanemaruju koliko je život moćan i da se svagdje nade mjesta životu. Mrtvomorski vrabac i arabijski drozdarj neke su od ptica koje su svoj dom našle uz obale Mrtvog mora. Jordanski BirdLife partner, Royal Society for the Conservation of Nature, udružio se s jordanskim poljoprivrednicima te zajedno sade autohtonu drveće (uključujući i nama poznate žižule), s ciljem da osiguraju stanište za ptice, prihode za stanovništvo te da povećaju otpornost staništa na klimatske promjene.

Sadržaj autohotnih stabala uz primjenu modernih tehnika, foto: RSCN

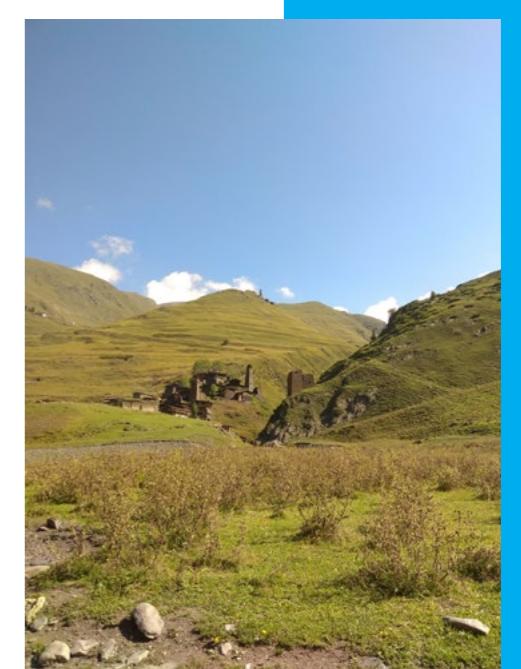
Veliki večernjak, najveći europski šišmiš, foto: BirdLife

Šišmiš od pola metra

Veliki večernjak nije naziv kakvih dnevnih novina, već najvećeg evropskog šišmiša s rasponom krila od čak skoro pola metra. Znamo da se pojavljuje u Hrvatskoj, najčešće duž selidbenih putova ptica pjevica u vrijeme migracija (da, neki šišmiši sele!), što nije čudno jer je ujedno i jedini evropski šišmiš koji se povremeno hrani i malim pticama. Ipak, u Bjelorusiji o njemu nisu puno znali osim da je jednom zabilježen davne 1930. godine. Ponovno su ga pronašli 2015. u Polissji, „šumovitoj zemlji“ na jugu Bjelorusije uz ukrajinsku granicu, poznatoj i po orlovima klokotašima. U zadnje četiri godine, kolege iz BirdLife Bjelorusija, saznali su da ovaj šišmiš voli loviti u šumama u kojima je obnovljena vegetacija nakon davnih požara, da se noću hrani na svega nekoliko stotina km² šuma i cretova te da je ugrožen izgradnjom ceste koja je planirana kroz ovaj netaknuti dio prirode.

Gruzijske visoko planinske ceste po hrvatskom „copy/past“ modelu

Gruzija, domovina vina i domaćin najintenzivnije migracije ptica u Euroaziji, mogla bi izgubiti neke od svojih najljepših planinskih dijelova ako se značajno ne izmjeni planirana cesta „High Mountain Road“. Ta cesta, dužine nekoliko desetaka kilometara, „povezat će“ nepostojeća naselja u ime razvoja turizma. Od početka slučaj prate brojne kontroverze, poput cjepljanja projekta, provođenja više manjih studija utjecaja zahvata na okoliš (s puno copy/paste dijelova), ignoriranje kumulativnog utjecaja, itd. Zanimljivo je da je studiju o utjecaju zahvata na okoliš provodila ista, hrvatska tvrtka IGH, koja je odgovorna i za projekt izgradnje, a čiji je gruzijski predstavnik ubrzo nakon ugovorenog posla prešao na visoku poziciju u gruzijskom ministarstvu nadležnom za izgradnju ceste. Sabuko, BirdLife u Gruziji, nastoji da se ova cesta izmjeni dovoljno da postane prihvatljiva za okoliš.

Ljepote zaštićenog područja Tusheti, foto: Eva Knižátková

CHAMPIONS OF THE FLYWAY, IZRAEL 2018.

Stopama *Quail Warriors*

BILJANA JEČMENICA I KREŠIMIR MIKULIĆ

Svake godine u Izraelu se održava utrka u promatranju ptica. Ne bilo kakva utrka - utrka sa svrhom koja odaje počast čudu zvanom migracija i radosti dijeljenja iznimnog iskustva promatranja ptica. Milijuni promatrača ptica iz čitavog svijeta sudjeluju, bilo kao sudionici, bilo kao promatrači online, u utrci čiji je cilj u 24 sata vidjeti što je moguće više ptica. Timovi prikupljaju financijska sredstva koja, umjesto nagrade pobjednicima, budu namijenjena nekoj od zemalja u kojoj je krivolov veliki problem. U 2018. su sredstva donirana za borbu protiv krivolova u Hrvatskoj i Srbiji.

Izrael – jedna od najpoznatijih zemalja na svijetu, biblijska kulisa i žarište mnogih kultura, prije svega triju monoteističkih religija: judaizma, kršćanstva i islama. Izrael, nažalost je i sinonim za višedesetljetni rat u kojem se sukobljavaju dva naroda zbog podjele zemlje i vode. Izrael – židovska zemlja koja je privukla svoje stanovništvo iz cijelog svijeta te omedena arapskim državama, predstavlja enklavu zapadnog načina života na Bliskom Istoku.

Izrael - usko grlo za migraciju stotinu milijuna ptica!

Izrael je za neke samo obećana zemlja, pa tako i za promatrače ptica. Izraelsko kopno usko je grlo između Azije i Afrike gdje se sužavaju i isprepliću glavni seobeni putovi ptica iz Europe i velikog dijela azijskog kontinenta koje lete prema svojim zimovalištima u Africi i koje se vraćaju istim putem na proljeće. Vrste koje su kod nas rijetke ondje proputuju u jatima. Zbog svog geografskog položaja ornitofauna Izraela obuhvaća više od 530 vrsta, ali ono najbitnije, Izrael predstavlja usko grlo za migraciju stotinu milijuna ptica! Stoga ne

postoji bolje mjesto za održati utrku promatranja ptica (birdwatch race) tako blizu Europe. Utrka promatranja ptica se odvija na način da se na području od cca. 2800km² u pustinji Negev na jugu zemlje, koji se u birderskom žargonu naziva „the plain“, nastoji vidjeti i popisati što više vrsta ptica u roku od 24 sata. Iako postoji sustav provjere finalnog popisa vrsta prilikom kojeg evaluator propitkuje gdje su videne odredene vrste, sustav se temelji na povjerenuj unatoč tome što je lako izmi-

Promatranje ptica u pustinji Negev,
foto: Alekса Vukićević

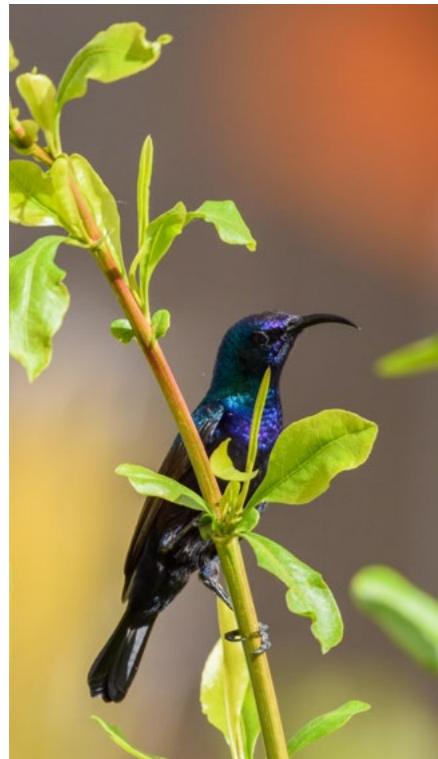

foto: Biljana Ječmenica

ZANIMLJIVOSTI

- > Ornitofauna Izraela obuhvaća više od 530 vrsta!
- > Izrael je usko grlo za migraciju stotinu milijuna ptica
- > Pobjednički tim „The Birding Eco-tours World Youth Birders“ uočio je u 24 h 186 vrsta!
- > Svake godine se provodi globalna kampanja prikupljanja novca za odabranu problematiku iz područja zaštite ptica. 2018. su se prikupljala sredstva za borbu protiv krivolova u Hrvatskoj i Srbiji.
- > Više o utrci pročitajte na www.champions-of-the-flyway.com

sliti viđenje ubičajenih vrsta ptica i time podebljati svoj popis.

Međutim, to nije samo obična utrka promatranja ptica kakvih u međuvremenu ima po cijelom svijetu. Svakе godine se prije same utrke provodi globalna kampanja prikupljanja novca u svrhu jedne odabrane problematike glede zaštite ptica. 2018. godine bio je cilj prikupiti sredstva za borbu protiv krivolova u Hrvatskoj i Srbiji. Kao zajednička ciljna vrsta

odabrana je prepelica koja se masovno krivolovi u obje zemlje tijekom kolovoza i rujna svake godine (više o tome pročitajte u članku „Borba protiv krivolova: Borba protiv vjetrenjača ili doprinos zaštiti prirode?“).

Tako su ornitolozi iz Udruge Biom i Društva za zaštitu ptica i prirode Srbije formirali zajednički tim „The Quail Warriors“ kako bismo se natjecali s 32 ekipa iz 14 različitih zemalja, skrenuvši tako pozornost na problematiku krivolova u Hrvatskoj i Srbiji.

Iako utrka promatranja ptica traje „samo“ 24 sata, ekipa dolaze nekoliko dana unaprijed kako bi upoznali teren i kako bi obilježile područja na kojima se može promatrati što veći broj vrsta. Svaki tim također mora imati vrlo dobro razrađenu strategiju i raspored koje određuje u koje doba će biti na kojem mjestu i koliko vremena se ondje smije potrošiti na pronašetak vrsta. Sama utrka uokvirena je svečanim prigodama koje su poprane medijima i poduprte sponzorima.

U ponoć, dana 26 ožujka, utrka je konačno počela. Krenuli smo par sati prije zore kako bi primijetili

neke noćne vrste, prvenstveno sove, ali nažalost nismo imali sreće. Tijekom dana smo pokrili veći dio područja u nadi da ćemo vidjeti što više vrsta. Ujutro smo krenuli od obale izduženog Akapskog zaljeva, u Izraelu poznat pod nazivom Eilat. Zaljev se smatra morskim rajem zbog prekrasnog koraljnog grebena koji pruža užitak prilikom ronjenja. Mi smo s obale uživali gledajući pustinjskog kulika (*Charadrius leschenaultii*), crvenomorskog galeba (*Larus leucophthalmus*), jata tankokljunih galebova (*Larus genei*), a nakon nekog vremena do nas su došle neobične ptice, izgledom kao križanac čavke i sive vrane, Indijske vrane (*Corvus splendens*). Nedaleko od obale prekrasan mužjak stepske eje (*Circus macrourus*) nas je dodatno ohrabrio da nastavimo s utrkom.

Nogometno igralište usred grada dobro

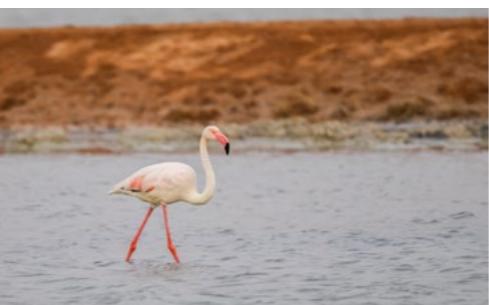

foto: Biljana Ječmenica

nam je bilo poznato po hranilištu rusogrle trepteljke (*Anthus cervinus*). Potražili smo vrste i u malenom gradskom parku Ofira, jedinom komadiću zelenila u Eilatu, okružen hotelima, gdje smo vidjeli neke vrlo zanimljive vrste na migraciji poput rusobrade strnadice (*Emberiza caesia*) i

ridoglavog svračka (*Lanius senator*).

U Holland parku, na samom ulazu, pozirao je mužjak sive crnorepke (*Cercomela melanura*) držeći hranu za ženku. Mužjak jarebice pješčarke (*Ammoperdix heyi*) nas je bez straha promatrao dok se ženka šuljala iz njega odlazeći u zaklon, a nedaleko od njih prelijepa smaragdna pčelarica (*Merops orientalis*) je vrebala svoj pljen sa strška.

Nakon što smo stekli dojam da smo vidjeli sve unutar Eilata otišli smo u planinsku, kamenitu pustinju, divljinu bez i jednog stabla, vozeći se kroz kanjone nekadašnjih rijeka između kojih se nalaze gole, kamene ravnice. Takva staništa su stvorene za bjelogube od kojih smo vidjeli saharsku (*Oenanthe leucopyga*) i bjelokapu

(*Oenanthe monacha*). Ali uz njih, područjem je patrolirao smedovrati gavran (*Corvus ruficollis*). Istražili smo nekoliko vadija koji su tzv. oaze gdje ima vode i vegetacije te su idealne za odmorište i hranjenje brojnih ptica. Pa tako smo se oduševljeni vidjevši predivnog crnokapog svračka (*Lanius nubicus*). Okruživala nas je smeđa lastavica (*Ptyonoprogne fuligula*), uporno loveći kukce nama nedivlji oku. Gorski zviždak (*Phylloscopus orientalis*) je bez straha skakutao po granama tražeći pljen prije daljnje migracije.

Nakon intenzivnog promatranja ptica cijelo prije podne, napravili smo pauzu u jednoj oazi koja je zapravo kafić s vrtom u pustinji. Tamo smo zatekli ženku jerohonskog medosasa (*Cinnyris osea*) te neopisivo predivnog mužjaka čije se zeleno-plave nijanse perja presijavaju na suncu. Uz njega, na naš popis smo dodali i žutoguzog bulbula (*Pycnonotus xanthopygos*).

Poslije kratke i uspešne pauze nastavili smo potragu u pustinji, na suhoj i zagrijanoj ravniči s nekim grmom i niskom vegetacijom. Tamo smo

The Quail Warriors

foto: Aleksa Vukićević

Eja strnjarica (*Circus cyaneus*)

foto: Biljana Ječmenica

Smaragdna pčelarica (*Merops orientalis*)

foto: Biljana Ječmenica

Turska strnjarica (*Emberiza cinerea*)

foto: Biljana Ječmenica

ali glasne dražesne prinje (*Prinia gracilis*) te tursku strnjadicu (*Emberiza cineracea*). Na obradivanim poljima vidjeli smo rijetku vrstu čak i za sam Izrael, smedoledeg svračka (*Lanius phoenicuroides*). Glas se među natjecateljima brzo pročuo te je postao prava zvijezda utrke.

IBRCE - Eilat Birdwatching Center je park u kojem posjetitelji mogu uživati u staništu nastalom kombinacijom plitkih jezera i pustinje. Njihova kombinacija stvara jedan od najznačajnijih odmorišta i hranilišta za ptice u Izraelu u što su nas uvjerile brojne vrste koje samo tamo zatekli. Među posebnim vrstama svakako je bila dugorepa grlica (*Oena capensis*), tankokljuna lisnonoga (*Phalaropus lobatus*), živičnjak (*Erythropygia galactotes*) i vrsta gmaza *Uromastyx aegyptius*.

Dan i utru smo završili na solani nedaleko od IBRCE. Područje je veliko i prepuno plamencima i patkama. Mogli smo gledati ptice nekoliko sati na toj lokaciji, ali nažalost sumrak nam je signalizirao da se bliži kraj, a polagano smo

već osjetili i umor nakon intenzivnog dana. Stoga smo morali završiti našu utru.

Sljedećeg dana u centru Eilata imali smo svečano proglašenje pobjednika. Tim „The Birding Ecotours World Youth Birders“ je s uočenih 186 vrsta pobjedio utru. Iako nismo bili ni blizu pobjede dobili smo nešto puno više, podršku i pomoć natjecatelja i organizatora, ali i svih drugih koji su sudjelovali u donacijama diljem svijeta kako bi se mi u Hrvatskoj i članovi Društva za zaštitu ptica i prirode borili protiv ilegalnog ubijanja ptica.

Napokon objavljen hrvatsko izdanje najbogatijeg i najpotpunijeg priručnika za prepoznavanje ptica

foto: Stipe Renje

Oduvijek je u Biomu postojala želja da se „crni Collins” prevede na hrvatski jezik kako bi se taj kvalitetan priručnik približio potrebama ljubitelja ptica i širem građanstvu. Kako se članstvo Bioma kroz godine širilo te je jačala suradnja s promatračima ptica, tako nam je i potreba za hrvatskim prijevodom „crnog Collinса” postajala sve očitijom.

Prije dvadesetak godina u Hrvatskoj je izdan prijevod Collinsovog priručnika za prepoznavanje ptica Europe, koji se zbog bijelih korica hrvatskog izdanja počeo nazivati „bijelim Collinsem”. Međutim, iste te 1999. godine u Švedskoj i Engleskoj izdano je potpuno novo izdanje Collinsovog vodiča drugih autora, koje se zbog crnih korica počelo nazivati „crnim Collinsem”. Ta knjiga impresionirala je svojim preciznim i iznimno realističnim ilustracijama ptica te iscrpnim popratnim tekstom. Nije čudo da je to novo izdanje preko noći postalo najuspješnijim priručnikom za prepoznavanje ptica Europe, što se očituje i u tome da je do danas tiskana u preko milijun primjeraka na 21 jeziku. Brzo su i u Hrvatskoj promatrači ptica počeli nabavljati „crni Collins” na engleskom jeziku zbog kvalitetnijih crteža, kojim su se koristili zajedno s „bijelim Collinsem”, jer je samo taj sadržavao informacije kao što su hrvatski nazivi i statusi u Hrvatskoj.

Oduvijek je u Biomu, jednoj od vodećih udruga koja se bavi očuvanjem ptica i prirode, postojala želja da se „crni Collins” prevede na hrvatski jezik kako bi se taj kvalitetan priručnik približio potrebama ljubitelja ptica i širem građanstvu. Kako se članstvo Bioma kroz godine širilo te je jačala suradnja s promatračima ptica, tako nam je i potreba za hrvatskim prijevodom „crnog Collinса” postajala sve očitijom.

Konačno, stvari su se posložile i Biom se upustio u dug i mukotrpni posao prijevoda i prilagodbe „cr-

nog Collinса”. Krajnji je ishod upravo pred vama i plod je nebrojenih sati napornog rada, čitanja, ispravaka i truda da ovaj priručnik bude najbolje moguće izdanje za sve vas koji će se njime koristiti. Itekako smo svjesni da je nemoguće stvoriti izdanje bez grešaka i zato se veselimo svim ispravcima koje ćemo imati priliku unijeti u sljedeće hrvatsko izdanje ove knjige. Nadamo se da će ova knjiga još godinama nalaziti svoj put do novih entuzijasta koji će se upustiti u otkrivanje i upoznavanje čarobnog svijeta ptica, naših prvih susjeda! Izdati jednu ovakvu knjigu bio je iznimski pođuhvat. Prošlo je gotovo 18 mjeseci otkada smo započeli s radom dok nismo došli do verzije za koju smo odlučili da je spremna za tisak. U tom su nam poslu pomogli mnogi. Prije svega zahvale idu Milošu Martinoviću koji je preveo najveći dio teksta i značajno doprinio u uređivanju knjige. Hvala brojnim djelatnicima i volonterima Bioma koji su prevodili tekstove i na druge načine doprinijeli knjizi, Ivanu Budinskom, Petri Čulig, Svenu Kapelju, Biljani Ječmenici, Krešimiru Mikuliću, Ivi Šoštarić, Mati Zecu, Ivanu Katanoviću i Josipu Turkalju, ali i svim ostalim kolegama i volonterima jer su nas cijelo vrijeme podržavali.

Zahvaljujemo Jeleni Kralj iz Zavoda za ornitologiju HAZU za stručnu recenziju cijele knjige i kontinuiranu podršku. Uz nju dijelove knjige recenzirali su i Luka Basrek, Vlatka Dumbović Mazal, Sanja Barišić, Davor Ćiković, Vesna Tutiš, Luka Jurinović, Gordan Lukač, Goran Sušić i Krešimir Krapi-

Jelena Kralj (HAZU), Miloš Martinović, Vedran Lucić i Aljoša Duplić (HAOP) na promociji knjige 6. 11.2018. u Hrvatskom novinarskom društvu, foto: Stipe Renje

nec. Posebne zahvale idu Adrianu Tomiku, Tiboru Mikuški i Dubravku Denderu, koji ne samo da su recenzirali dijelove teksta, nego i bili dostupni za stručne komentare i pomoći u svaku dobu dana. Hvala Ani Jokić koja je bila podrška u prevodenju te jezični savjetnik i povremeni lektor i korektor. Hvala lektorici Tanji Konforti na lekturi, fonetičaru Davoru Stankoviću na pomoći oko transkripcije glasanja ptica i dizajnerici Niki Sviben. Marijana Bešker nas je zadužila savjetima oko opremanja knjige. Također, hvala Dunji Delić, Borisu Božiću, Moniki Korši i drugima koji su nas zadužili svojim probnim čitanjem teksta.

Od srca se zahvaljujemo i zakladi EuroNatur koja ne samo da je podržala pripremu ove knjige, već se i godinama aktivno bori za očuvanje prirode na ovim prostorima. Na kraju velika hvala svim članovima i volonterima Bioma, svim promatračima ptica i svima onima čija nas podrška te ljubav prema prirodi i pticama tjeru naprijed da budemo bolji i uspešniji u onome što nam je najbitnije – zaštita ptica i prirode!

Vedran Lucić, jedan od urednika hrvatskog izdanja priručnika

Imamo CROLLinsa!

Nakon slijetanja u Zagreb, i uključivanja mobitela, čekao me poziv propušten negdje vjerojatno iznad Slovenije. Između kontrole putovnice i podizanja prtljage, iskoristio sam priliku za povratni poziv. S druge strane me dočekao simpatičan zagorski naglasak i informacija kojoj bi se u svakom drugom trenutku razveselio najviše na svijetu. Pošiljka teška tek nešto više od 4 tone, sastavljena od 5000 primjeraka knjige „Ptice Hrvatske i Europe“, brižno pakiranih u kutije raspoređene na sedam euro paleta, bila je nadomak Zagreba, dva tjedna prije očekivanog datuma.

Kad vam nakladništvo nije uobičajan posao, već samo jedan od načina edukacije javnosti o očuvanju prirode, onda nije jednostavno udomiti 5-6 kubika knjiga, pogotovo ako još niste niti jednom vidjeli skladište niti imate ključ od istoga. „Nema problema“ rekao je vozač kamiona dok su knjige bile već bliže skladištu nego mi na aerodromu. U tom trenutku sam vjerojatno najviše proklinjao ideju da se Biom samostalno upusti u ovakav izdavački pothvat. Što će nam uopće hrvatsko izdanje, pa zar obični „crni“ i na engleskom jeziku Collins Bird Guide nije sam po sebi dovoljan? Ima i „bijeli Collins“ na hrvatskom, jest da je star 20 godina, ali dobro je to sve. Pa zar nam je trebalo više od godinu prevodenja; uređivanja teksta; recenzija;

lektura; angažiranja fonetičara da nam pomogne s transkripcijama glasanja; silnih dogovora oko terminologije; natezanja oko toga da li su vrste koje za disperzije mlađih idu sa planina ili kontinenta na more selice ili nisu; utvrđivanja zasebnih statusa gnjezdećih,

zimujućih i preletničkih populacija i to za kontinentalni dio i krški dio Hrvatske; konzultacija s kolegama od Konavala do Baranje i s kolegama iz drugih zemalja... Zar nam je trebalo nabaviti 8 izdanja iste knjige na drugim jezicima samo da vidimo kako su i što su drugi radili i zar je trebalo otici na BirdFair u Englesku samo da se nađem s Killianom Mullarneyem, jednim od ilustratora, i da popričamo s njim? Pa zar nije dovoljno što smo već pričali s ljudima koji su izdavali istu knjigu u Italiji, Bugarskoj ili Izraelu? Pa mogli smo i bez pomicanja roka jer nismo bili zadovoljni prvom verzijom knjige. Pa ima toliko knjiga koje su „samo prijevod“ i u kojima ima grešaka...

Nakon nekoliko poziva ključ od skladišta je bio dogovoren, i ubrzo smo počeli tražiti skladište među napuštenim tvornicama na rubu grada. Došli smo par minuta prije kamiona i otvorili skladišni prostor.

Knjige su stigle! Nepripremljeni, bez viličara za iskrcaj, ali uz puno dobre volje i pomoć vozača kamiona nakon sat i pol, prekrcale smo kutije. Vozač kamiona je dobio prvi primjerak knjige „Ptice Hrvatske i Europe“ ali i obavezu da nam prijavi sve greške koje nađe. Tek smo onda i mi stigli prelistati knjige.

Nakon par sekundi zaključili smo: „Da, trebalo je!“.

foto: Stipe Renje

BORBA PROTIV KRIVOLOVA

Borba protiv vjetrenjača ili doprinos zaštiti prirode?

BOLESŁAW SŁOCIŃSKI

Udruga Biom ove je godine, zajedno s Društvom za zaštitu ptica Srbije, dobitnik sredstava koja su prikupljena na utrci u promatranju ptica

Champions of The Flyway (COTF). Ona će biti iskorištena za borbu protiv nevjerljivo raširenog krivolova ptica, prvenstveno prepelica. Naime, više od 50.000 prepelica bude ilegalno ubijeno u području Mediterana!

Vrijeme radnje, sredina kolovoza, pola jeda u noći. Nas četvero nalazimo se na križanju ceste u poljskog puta u jednom selu, u sjevernoj Moslavini. To je bio naš četvrti obilazak terena u sklopu projekta „United Against Bird Crime“ („Ujedinjeni protiv krivolova“), kojim se financira monitoring i suzbijanje krivolova na ptice, i prvi je projekt takvog opsega u Hrvatskoj. Znali smo da se protuzakonit lov događa u kontinentalnoj Hrvatskoj, te da je taj problem jako velik. Ali ono što smo čuli i otkrili te večeri, nitko se nije nadao. U noći je odjekivao samo jedan zvuk, zvuk primamljivanja jedne migratorne ptičje vrste. Raširenost je krivolova na prepelice u Hr-

vatskoj jako velika, a skoro se u svakoj županiji na velikom broju poljoprivrednih staništa može čuti cjelonočno ponavljanje glasanja „puć-pu-ruć-puć-pu-ruć-puć-pu-ruć“.

Korištenjem ilegalne metode električnih vabilica, krivolovci ubiju čak i do sto jedinki po danu.

U dva sata u noći uspjeli smo locirati lokaciju polja s kojeg dopire vabljene, a na njemu sedam vabilica! Otkriće smo dojavili najiskusnijem čovjeku u regiji, Milanu Ružiću iz Novog Sada, istovremeno partnera na projektu (Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, BirdLife Srbija). Milan nije mogao vjerovati da smo toliko električnih vabilica pronašli na jednom mjestu iako se suzbijanjem

krivolova na Balkanu bavi već godinama.

Put koji su krivolovci krivolovci koristili bio je makadamski put, koji vodi prema dva polja razdjeljena šumarkom. U jednom od polja pronašli smo prvu vabilicu, njezinu lokaciju označili GPS točkom, snimili i fotografirali teren, te krenuli prema preostalih šest. U uskom grlu šumarka i kukuruza uočili smo automobil na udaljenosti od dvjesto metara i nismo mogli vjerovati – u njemu je bio netko tko je motrio na vabilice!

Znali smo da moramo reagirati ispravno i smireno. Podijelili smo se u dvije skupine, prva je ostala pratiti što se događa, a druga je krenula u policijsku postaju prijaviti kazneno djelo. Policija je stigla u 02:47 i probudila čovjeka koji je spavao u autu pokraj vabilica, nakon čega je polako izašao iz terenskog automobila i telefonski gostima otkazao lov zakazan za to jutro. U razgovoru s policijom, čovjek zatečen pored vabilica priznao je da je lovočuvar iz

Korištenjem ilegalne metode električnih vabilica, krivolovci ubiju čak i do sto jedinki po danu.

lokalnog lovačkog društva, te da je postavio pronađenih sedam vabilica s ciljem prebrojavanja divljači! Osim što prebrojavanje ptica tijekom migracije nema smisla, zatečena osoba postavila je vabilice bez za to potrebne dozvole Ministarstva poljoprivrede, što je krivolov. Policijski inspektor iz postaje poručio je policajcima na terenu da nije došlo do kaznenog djela, te da se krivolovcu ne može zaplijeniti vabilica. Krivolovcu je naređeno da pokupi vabilice te da napusti područje, na što nas je prevladao osjećaj nemoći i razočaranja vidjev-

Bolek nakon jedne od noćnih krivolovnih akcija, foto: BIOM

ŠTO O KORIŠTENJU ELEKTRIČNIH VABILICA NA PREPELICE KAŽE ZAKON?

Na teren uvijek nosimo primjerak zakona, mnogi policajci se sa prijavama krivolova vrlo rijetko ili nikad ne sreću, te nisu sigurni u proceduru
Zakon je vrlo jasan, a mi smo svjedočili kaznenom djelu koje krši i Zakon o lovstvu i Zakon o zaštiti prirode. Članak 204. (2) kaznenog zakona kaže:

„Tko lovi divljač (...) upotrebom nedopuštenih pomoćnih sredstava kaznit će se kaznom zatvora do tri godine“. Nedopuštena pomoćna sredstva definira zakon o lovstvu, članak 64 (1) 4.: „Zabranjeno je loviti divljač (...) upotrebom pomoćnih sredstava u lovnu (magnetofona, gramofona, reflektora i sličnih zvučnih i/ili svjetlećih sredstava (...)“.

Dalje je zakon još eksplicitno detaljan:

„Svako držanje navedenih sredstava izvan stambenog objekta, a unutar lovista smatra se lovom“.

Valja još napomenuti da zakon o zaštiti prirode članak 66. kaže da je zabranjena uporaba sredstava za hvatanje i/ili ubijanje, koja mogu prouzročiti lokalno nestajanje ili značajan poremećaj populacije vrsta ptica koje se prirodno pojavljuju na teritoriju Hrvatske, kao što su za ptice - odašiljači zvuka.

ši kako policija pušta čovjeka da pokupi sredstva kojima čini kazneno djelo.

Iako se na trenutke čini kao borba protiv vjetrenjaka, naše akcije ostvaruju pozitivan doprinos u borbi protiv krivolova i zaštiti prirode. Problem krivolova u našoj zemlji je raširen, ali postoje i mesta u kojima je shvaćen ozbiljno, i pristupa mu se profesionalno. Jedan od takvih događaja odvio se sredinom rujna 2018. godine, u jednom mjestu udaljenom 60km od Zagreba. Na našu dojavu, na teren su izašla dvojica policajaca, a kada sam im već rutinski

počeo objašnjavati što je to krivolov i zbog čega je kazneno djelo, jedan od policajaca me prekinuo: „Sve znamo, mi smo iz policije!“

Krivotvorac je, ništa ne sumnjajući, pred zoru krenuo pokupiti postavljene električne vabilice, a pred uređajem ga je dočekao duboki glas: „Dobro jutro“. Za nas je uistinu i bilo dobro jutro. Policija je napravila detaljan očeviđ, zaplijenila pronađene vabilice i puške, te popisala sve patrone sačmi i dimenzije nađenih uređaja. Tog jutra smo se uvjerili da naša borba protiv krivolova ipak ima smisla.

Policija educirana o krivolovu

Kod suzbijanja krivolova na terenu, policija nedvojbeno ima jednu od najvažnijih uloga. Radno vrijeme policije, za razliku od onog inspekcije zaštite prirode i lovne inspekcije, ne prestaje u petak i nakon 16 h (čest izuzecima). Policija je ta koja izlazi na teren, sakuplja dokaze, uzima iskaze i privodi osumnjičenike. U vremenu kada se krivolov najčešće odvija – vikendom i po noći ili rano jutro, policija je nadležna za sve: od pijanih maloljetnika preko kućnog nasilja do krivolova ptica. Za posljednji slučaj, rijetko koji policajac u Hrvatskoj je prošao edukaciju. Stoga ne možemo niti očekivati da će npr. traženje vabilica za prepelice, policiji biti u opisu radnog dana, uz sav ostali, ipak prioritetniji posao. No, korak po korak to se mijenja. Kroz 2018. godinu su na inicijativu Ministarstva zaštite okoliša i energetike i Bioma održana predavanja za policijske službenike o suzbijanju krivolova ptica u svim županijama. Preko 300 policajaca sada je čulo za krivolov ptica, ali i podijelilo s nama vlastite probleme za suzbijanje krivolova – kao što je manjak opreme i dostupnih ljudi na terenu. Unatoč tome, nadamo se kako će upravo ova prva predavanja dobiti priznanje i zaista sankcionira krivolov na terenu te da će električni zvuk vabilice za prepelice “pućpuruć” polako, ali sigurno menjavati.

Zahvaljujemo svim našim donatorima što podupiru našu borbu protiv krivolova.

eurONATUR

Rezultati borbe protiv krivolova

Željko Vuković

Oduvijek sam volio divlje životinje i želio postati ornitolog jer su mi ptice strast

foto: osobna arhiva g.Vukovića

O problematici krivolova razgovarali smo s g. Željkom Vukovićem, glavnim inspektorom zaštite prirode u Ministarstvu zaštite okoliša i energetike

Nedavno ste postali glavni inspektor zaštite prirode u Hrvatskoj, kako ste se uopće počeli baviti suzbijanjem krivolova?

— Oduvijek sam volio divlje životinje i želio postati ornitolog jer su mi ptice strast. Kako mi obitelj nije mogla finansirati školovanje u Zagrebu, upisao sam Poljoprivredni fakultet u Osijeku.

Nakon završetka Domovinskog rata, u kojem sam sudjelovao kao dragovoljac, zaposlio sam se u Ministarstvu unutarnjih poslova. 2001. mi se ukazala prilika da prijedem u Inspekciju zaštite prirode na posao koji danas radim. Prethodna znanja iskoristio sam kako bih otkrivaо slučajeve krivolova na terenu, prvo na području Vukovarsko-srijemske, a potom i u drugim županijama, jer sam bio jedini inspektor

za zaštitu prirode u istočnoj Hrvatskoj. Nakon što je nekoliko takvih uspješnih akcija bilo medijski popraćeno, dojave su počele dolaziti od ljudi diljem Hrvatske i izlazio sam na gotovo sve dojave, uglavnom noću. Tako sam se specijalizirao za rješavanje slučajeva krivolova, prvenstveno krivolova na ptice. U tome se prilično dobro snalazim vjerojatno jer imam dobar vojno-policinski background.

Koji su po Vama najveći problemi krivolova u Hrvatskoj?

foto: osobna arhiva g.Vukovića

— Veliki je problem što gotovo na svim našim slatkovodnim šaranskim ribnjacima, gdje je dopušten lov na određenu pernatu divljač (divlje patke i crne liske), kao kolateralne žrtve strada vaju brojne strogo zaštićene vrste ptica, posebno patka njorka. Ti ribnjaci proglašeni su Ekološkom mrežom upravo zbog iznimne važnosti za očuvanje tih strogo zaštićenih vrsta ptica.

Osim toga, zabrinjava krivorivolov koji egzistira na našim najvećim rijekama, prvenstveno Dunavu, Savi i Dravi, što znači i unutar naših najvrednijih zaštićenih područja - Parkova prirode

Kopački rit i Lonjsko Polje. Radi se o najvećim prirodnim mrjestilištima slatkovodne ihtiofaune ovog dijela Europe i zbog toga je potrebna što bolja zaštita naših najvrjednijih ihtioresursa.

Ne možemo zaobići ni krivolov na ptice pjevice, koji je još i danas raširen u cijeloj Hrvatskoj. Najugroženiji je češljugar zbog pjeva i izgleda, a krivolovci ga hvataju mrežama, klopkama ili na ljepilo.

U konačnici, sokolarstvo koje postaje sve popularnije pa ljudi nerijetko za mladim pticama posežu u njihova gnijezda, a sve kako bi ih pripitomili, izdresirali i s njima lovili druge ptice. Krivolovcima su u tom smislu zanimljivi sivi sokolovi, jastrebovi i orlovi.

Koje ostale vrste najčešće stradavaju?

— Zasigurno vuk i ris, o čemu nema puno informacija, ali činjenica je i to nam potvrđuju izvori s terena, da su ove naše dvije velike zvijeri konstantno na nišanu lovaca i krivolovaca.

Što krivolovce motivira da krše zakon?

— Više je motiva, no osnovni je svakako trofej

Da nisam inspektor
zaštite prirode, bio
bih...

UMIROVLJENIK

Najdraža ptica mi je...

SOVA

U slobodno

vrijeme bavim se...

GOLUBARSTVOM

uzgajivača i trgovaca zaštićenih životinja, zatim postupanje na granici prema krijumčarima životinja, itd.. Uglavnom, posao je vrlo dinamičan i zahtjevan.

Na koju ste akciju najviše ponosni?

— Na svaku sam akciju ponosan. Kad akcija završi, osjećam se umorno, često neispavano, ali izuzetno zadovoljno. To je rezultat kojem permanentno težim i koji je primarni cilj mog posla.

Ima li neka koja nije uspjela kako ste htjeli?

— Dvije od možda 202 u gotovo 18 godina. U jednoj smo namjeravali zaplijeniti veliki broj zaštićenih egzotičnih životinja, no onda je akcija morala biti prekinuta zbog izvanrednih okolnosti. Druga je kada sam cijelu noć proveo u zasjedi čekajući krivolovce na prepelice, no nisu se pojavili.

Jeste li uhvatili nekog poznatog?

— Da, prije nekoliko godina smo u krivolovu na prepelice kod Vinkovaca uhvatili talijanskog kardiokirurga koji je imao graviranu pušku u vrijednosti oko 25.000 eura. Bilo je tu još zanimljivih osoba, ali ovaj mi je ostao u sjećanju.

Što Vas motivira za rad?

— Teško je to reći jer jednostavno volim ovaj posao. Često su oni koji su upleteni u protuzakonite radnje dobro umreženi, no ja im jednostavno želim pokazati da me to nimalo ne

doticje jer je zakon na mojoj strani.

Koji su Vaši planovi za suzbijanje krivolova u budućnosti?

— Bez sustavnog i cjelovitoga pristupa toj problematici, nekoliko inspektora tome ne može stati na kraj. Međutim, mislim da bi u prisnjoj suradnji s nevladinim organizacijama u budućnosti moglo doći do zapaženijih rezultata i tome se nadam. U sustavu zaštite u zaštićenim područjima nedostaje i čuvara prirode koji su zaduženi za neposredni nadzor velikih područja, a koji bi to na kvalitetan način nadzirali.

Kako običan građanin može doprinijeti suzbijanju krivolova?

— Javiti Službi 112 ili izravno Inspekciji zaštite prirode. Po meni je to najsigurniji i najefikasniji način.

Bez sustavnog i cjelovitoga pristupa, nekoliko inspektora ne može stati na kraj krivolovu. Međutim, u prisnjoj suradnji s nevladinim organizacijama može doći do zapaženijih rezultata i tome se nadam.

Priče s terena

Duh u divljini

ZDRAVKO BUDIMIR

Iza nas je prvih šest mjeseci terenskog rada na istraživanju risa u Hrvatskoj pomoću fotozamki koje se odvija u sklopu projekta LIFE Lynx.

a terenu smo nebrojeno puta čuli kako lovci, šumari i rendžeri zaštićenih područja risa nazivaju duhom. Mnogi od njih provedu u prirodi i desetke godina bez da primijete ikakve tragove njegovog kretanja, a rijetki su sretnici koji se mogu pohvaliti susretom lice u lice s tako skrovitom životinjom.

Iza nas je prvih šest mjeseci terenskog rada na istraživanju risa u Hrvatskoj pomoću fotozamki koje se odvija u sklopu projekta „Spašavanje dinarske i jugoistočne alpske populacije risa od izumiranja“ (skraćeno LIFE Lynx). Uz Biom, na području Hrvatske na provođenju projekta sudjeluju Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Veleučilište u Karlovcu, a glavni cilj projekta je zaustavljanje izumiranja populacije risa u Dinaridima i jugoistočnim Alpama naseljavanjem novih jedinki iz Slovačke i Rumunjske.

U razdoblju od 15. ožujka do 15. rujna, postavljene su fotozamke bile aktivne sveukupno 7164 dana, na temelju kojih smo dobili ukupno 7892 fotografije na kojima su zabilježene brojne divlje životinje. Ukupno, ris je zabilježen na 18 lokacija u 40 zasebnih dogadaja.

Fotozamke – prozor u divljinu

Prvi izazov u projektu je utvrditi prisutnost risa kako bismo identificirali područja pogodna za ispuštanje novih životinja, što radimo pomoći mreže fotozamki. Površina područja potencijalne rasprostranjenosti risa u Hrvatskoj je oko 10 000 km², a to područje podijelili smo na mrežu kvadrata veličine 10 x 10 km. Cilj terenskog istraživanja je uz pomoć fotozamki utvrditi u kojem je od tih kvadrata prisutan ris, te ćemo tako dobiti detaljniju kartu rasprostranjenosti i procjenu minimalnog veličine populacije.

VRSTE ZABILJEŽENE FOTOZAMKAMA

VRSTA	BROJ LOKACIJA	BROJ FOTOGRAFIJA	BROJ DOGADAJA
Srna <i>Capreolus capreolus</i>	64	2196	956
Lisica <i>Vulpes vulpes</i>	43	504	410
Divlja svinja <i>Sus scrofa</i>	46	1004	410
Divokoza <i>Rupicapra rupicapra</i>	9	866	320
Medvjed <i>Ursus arctos</i>	49	357	252
Jelen <i>Cervus elaphus</i>	28	819	213
Ris <i>Lynx lynx</i>	18	126	40
Vuk <i>Canis lupus</i>	10	55	27
Čagalj <i>Canis aureus</i>	6	59	20

Tablica 1. Vrste zabilježene na fotozamkama LIFE Lynx projekta u razdoblju 15.ožujka -15. studenog 2018., broj različitih lokacija na kojima je vrsta zabilježena, broj fotografija vrste, te broj odvojenih dogadaja u kojima je vrsta zabilježena.

Fotozamke su automatski fotoaparati koje aktiviraju senzori pokreta, kojima se na neinvazivani način, bez uznemiravanja životinja, bilježi njihovo kretanje. Danas su neizbjeglan alat u istraživanjima divljih životinja diljem svijeta.

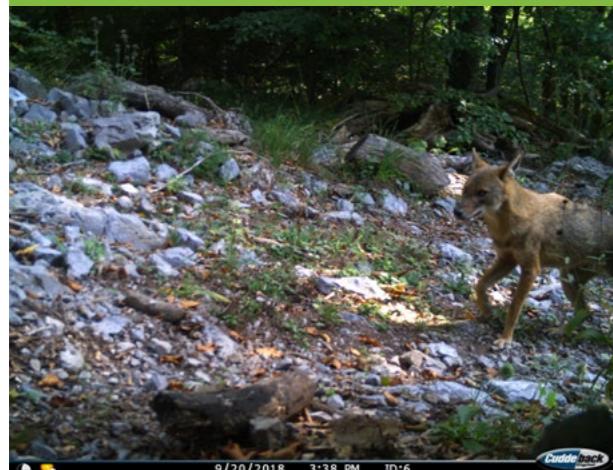
5/25/2018 7:29 AM ID:20

4/29/2018 7:41 AM ID:51

7/1/2018 6:18 AM B018

9/20/2018 3:38 PM ID:6

Izbor lokacija za postavljanje fotozamki unutra kvadranta od presudne je važnosti za uspjeh istraživanja. Kada tražimo lokacije prikladne za postavljanje fotozamki, tražimo one koje ris koristi za markiranje svog teritorija, te prijelaze i šumske putove koje divlje životinje učestalo koriste. Pronalazak lokacije markirališta, ili šumskog puta kojeg koriste risovi i druge životinje samo je jedna polovica obavljenog posla, a ako kamere nisu ispravno postavljene, nećemo dobiti upotrebljive rezultate.

Za uistinu kvalitetne rezultate potrebno je na snimci, ne samo dobiti risa, nego ga snimiti tako da kamera zabilježi obje bočne strane životinja. Budući da se radi o snimanju divljih životinja, koristimo modele fotozamki s izrazito velikom brzinom okidanja (1/4 sekunde), koja bilježi kretanje životinja čak i kad su u trku, a kamere su podešene da uz fotografiju snimaju i videozapis u trajanju od 20 sekundi.

Nerijetko i velika brzina okidanja nije uvijek dovoljna da se dobiju dobre snimke životinja. Želimo da se životinje što dulje vremena zadrže ispred kamera, a da bi to postigli, lokaciju im moramo učiniti pristupačnom i zanimljivom.

Populaciju risa trenutno pratimo fotozamkama koje su postavljene na 104 lokacije, a broj fotozamki će rasti!

Svaka jedinka risa ima specifičan uzorak krzna i mogu se identificirati po rasporedu točaka!

5/26/2018 10:24 AM ID:51

Iako ih ne uznemiravaju, naše fotozamke svakako pobuđuju interes šumskih stanara. Pronalazak dobre lokacije za postavljanje fotozamke, dolazak na lokaciju i samo postavljanje znači i do nekoliko sati rada, koji u trenutku kada divlja svinja ili medvjed odluče da je malena zelena kutija idealna prilika za igru ili češanje, postaje beznačajan.

Naučili smo puno, ali to je tek početak!

Rezultati prikazani u tablici samo su mali dio onog što je proizšlo iz prvih šest mjeseci terenskog rada.

Iskustvo je najbolji učitelj, i sada znamo da gnijezdo stršljena nije nešto što želite pokraj fotozamke, kao što smo naučili kakvu štetu na kućuštu kamere može učiniti stado od 300 krava, ili duboka lokva karteru automobila.

Srećom, na terenima nikad nismo sami. U ovih šest mjeseci uspostavili smo uistinu iznimnu suradnju s javnim ustanovama za zaštićena područja, njihovim djelatnicima koji poznaju svaki pedalj svojih područja, i lovcima i lovovlaštenicima koji nas prate i obavještavaju o svemu što se u šumama zbiva. Suradnja s njima omogućila je da, uz snimke fotozamki, prikupimo i fotografija risa iz drugih izvora, a dobili smo i nekoliko dojava o viđenjima risa (bez fotografija), lokacije viđenja tragova risa, te

smo prikupili uzorake dlake i izmeta. Ukoliko i vi u prirodi nađete na tragove risa, ili ste jedan od onih sretnika koji ga zabilježe kamerom, dojavite svoj nalaz projektnom timu, kako bi ga zabilježili u bazi podataka.

LIFE Lynx online

Lokacije svih nalaza i sve zabilježene fotografije risa dostupne su na tzv. „Risjoj karti“, odnosno javno dostupnoj online bazi, na adresi <http://lynx.vef.hr/public/>.

Tijek terenskih aktivnosti možete pratiti i putem facebook profila LIFE Lynx – hrvatski terenski blog, na kojoj se nalaze najzanimljiviji materijali s fotozamki, fotografije i snimke risova, ali i drugih životinja koje se nađu pred objektivom.

POPIS VEĆIH PROJEKATA U KOJIMA BIOM SUDJELUJE

LIFE LYNX	<p>Spašavanje dinarske i jugoistočne alpske populacije risa od izumiranja</p> <p>Populacija risa koju RH dijeli sa susjednim zemljama izuzetno je mala i ugrožena zbog nestabilnosti malobrojne populacije, čiji je jedini spas dovodenje „svježih“ gena iz druge, stabilne populacije. Zaustavljanje izumiranja na području HR, SLO i IT će se postići naseljavanjem 14 životinja iz Slovačke i Rumunjske. Uspješnost naseljavanja pratit će znanstvena istraživanja, koja će uključivati praćenje životinja i njihovih potomaka pomoću foto-zamki i GPS ogrlica te brojne genetske i ekološke analize. Države uključene u projekt uskladit će i unaprijediti upravljanje ovom ugroženom vrstom te će se pripremiti strateški dokumenti koji će osigurati dugoročnu suradnju na ovom području. Više na: www.lifelynix.eu.</p>	LIFE Against Bird Crime	<p>Svjesnost i izgradnja kapaciteta za borbu protiv ilegalnih radnji nad pticama</p> <p>Izgradnja kapaciteta za borbu protiv ilegalnih radnji nad pticama na Cipru, u Grčkoj, Italiji i Hrvatskoj. U sklopu projekta provesti će se kampanja s ciljem informiranja javnosti i podizanja svijesti o razmjerima i značaju problema krivolova. Istodobno će se raditi na jačanju suradnje s institucijama odgovornim za procesuiranje krivolovnih akcija (policija, inspekcija zaštite prirode i lovna inspekcija, odvjetništvo, sudstvo). Jedan od ciljeva je pripremanje i rad na prihvatanju Nacionalnog akcijskog plana za borbu protiv krivolova. Po završetku projekta trebao bi se dogoditi značajan pomak u svijesti javnosti o problemu krivolova.</p>	LIFE ARTINA	<p>Life Artina- mreža za zaštitu ptica na Jadranu</p> <p>Glavni ciljevi: 1. Provesti kontrolu/eradikaciju štakora (i ostalih invazivnih sisavaca) na kolonijama cjevovosnice i sredozemnog galeba na Lastovskom otočju 2. Procijeniti glavne prijetnje koje utječu na populacije morskih ptica na kopnu i na moru te definirati mjere koje će ih ublažiti 3. Definirati/identificirati morska SPA područja (balna i offshore) u južnom dijelu Jadrana za ove 3 vrste (kaukal, gregula, sredozemni galeb). Udruga Biom je voditelj, a ostali partneri projekta su Udruga Sunce, JU Park prirode Lastovsko otoče i BirdLife Malta.</p>
OPKK UČKA	<p>Učka 360°</p> <p>Projekt JU Park prirode Učka i partnera Općine Kršan i Udruge BIOM. Provodi se s ciljem povećanja privlačnosti i raznolikosti sadržaja PP Učka te osiguranja razvoja edukativnih programa i turizma temeljenog na prirodnoj i kulturnoj baštini. Udruga Biom doprinijet će stručnim znanjem o pticama, razvojem birdwatching ponude, edukacijom djelatnika Parka za provodeće birdwatching tura, izradom ornitološkog vodiča i razvojem volonterskih programa na području Parka kroz edukaciju i organizaciju volonterskih i ornitoloških kampova. Projekt sufinsaniraju bespovratnim sredstvima EU iz Europskog fonda za regionalni razvoj i Fond za zaštitu okoliša i energetsku učinkovitost te Ministarstvo zaštite okoliša i energetike.</p>	OPKK MAKSIMIR	<p>Gradski prozori u prirodu</p> <p>Projektom se želi unaprijediti posjetiteljska infrastruktura zaštićenih područja Grada Zagreba (Park Maksimir, Savica) te razviti dodatni edukacijski programi koji bi bili fokusirani na zaštitu prirode. Cilj projekta je razviti svijest javnosti o važnosti urbanih zaštićenih područja te načinima na koje nam ta područja mogu omogućiti ugodniji život u urbanim sredinama (usluge ekosustava). Biom će razvijati volonterske i programe za studente i srednjoškolce, noćnu wildlife turu, organizirati promatranja ptica, radionice na temu Ptice, Ptice Savice, Usluge ekosustava te Invazivne strane vrste.</p>	ADRIATIC FLYWAY	<p>Jadranski preletnički put</p> <p>Udruga Biom od 2013. provodi projekt Adriatic Flyway, kojeg finansiraju zaklade EuroNatur i MAVA. Glavni cilj je zaštiti bitna odmorišta, zimovališta i gnijezdilišta ptica na jadranskom preletničkom putu. U Hrvatskoj je upravo delta Neretve jedno od najbitnijih staništa za ptice, kao i jedna od posljednjih močvarnih područja s očuvanim tršćacima na istočnoj obali Jadrana. Biom praktički stanje populacija ptica na Neretvi, organizira edukativna predavanja i radionice za lokalno stanovništvo, sudjeluje u izradi plana upravljanja područjem s JU Priroda dubrovačko-neretvanska, ali i prati utjecaj ilegalnog lova na ptice.</p>
INTERREG ČIGRA	<p>Očuvanje populacija čigri u porječju Save i Drave</p> <p>Cilj projekta je omogućiti održanje stabilne populacije čigre na šljunčanim staništima uz Savu i Dravu te povećati stupanj njezine očuvanosti u područjima Natura 2000. Aktivnim mjerama upravljanja staništem obnavlja se i nastoji dugoročno očuvati postojeće šljunkovite otoke s kolonijama čigri, a postavljanjem plutajuće platforme omogućiti gnijezdenje na području na kojemu prirodna staništa zbog plavljenja ne predstavljaju sigurno gnijezdilište. U okviru projekta priredit će se prijedlog za proširenje Natura 2000 područja u Hrvatskoj (HR1000002) na šljunčaru Rakitje. Nositelj projekta je HAZU, a Biom jedan od partnera. Više na: http://info.hazu.hr/hr/o-akademiji/jedinci/zavod_za_ornitologiju/interreg_cigra</p>	OPKK VRANSKO JEZERO	<p>Revitalizacija i povezivanje atrakcija Parka prirode Vransko jezero</p> <p>Udruga Biom u sklopu projekta provodi edukaciju djelatnika JU PP Vransko jezero za prepoznavanje ptica koje obitavaju na području Parka te vodenje specijaliziranih tura za ljudе koji dolaze u birdwatching u okolicu Vranskog jezera. Edukacija uključuje teorijski i praktični dio, kroz promatranje ptica, ali i direktni rad s pticama za vrijeme prstenovanja. Za vrijeme trajanja projekta Biom radi monitoring vrsta bitnih za Park te elaborat utjecaja turizma na populacije tih ptica.</p>	INTERREG LIKE	<p>Living on the Karst Edge</p> <p>Projekt provodi Istarska županija u suradnji s partnerima iz HR i SLO. Biom je jedan od partnera. Projekt je usmjeren na područje krškog ruba kao niza strmih stijena i vapnenačkih padina gdje je dugotrajna interakcija čovjeka i prirode proizvela osebujne biološke, kulturne i estetske vrijednosti, a održavanje tog odnosa nužno je za njihovo očuvanje. Rezultirat će mehanizmima održivog prekograničnog upravljanja područjem krškog ruba, smanjenjem pritiska na bioraznolikost i osiguranjem preduvjeta za uspostavu formalne zaštite od čega će najviše koristi imati lokalno stanovništvo, ali i posjetitelji područja. Više na: www.facebook.com/LivingOnTheKarstEdge/</p>

za vrtnu strnadicu

napisao **Vedran Lucić**

Kada je slavni François Mitterrand, u tom trenu već bivši predsjednik Francuske, za svoj novogodišnji obrok 1996.godine, pojeo dvije vrtne strnadice, vjerojatno nije očekivao da će ga i po tome ljudi pamtitи. Vrtna strnadica je tada završila u mnogim vijestima, između ostaloga jer je Mitterrand prekršio zakon. Sigurno mu to nije bilo prvo kršenje zakona zemlje na čijem je čelu bio 14 godina, ali vjerojatno je bilo zadnje. Svega nekoliko dana kasnije je umro, ali vrtne strnadice su ostale. Kako su kuhari nabavili vrtne strnadice u zimskim mjesecima nije mi jasno, jer one naše krajeve, a bome i francuske, napuštaju u kolovozu ili malo kasnije, a iz Afrike nam se vraćaju u travnju...

Zbog blentavog francuskog običaja da se vrtne strandice lovi za vrijeme migracije, šopa nekoliko desetaka dana kako bi ih se žive utopilo u Armagnacu, piću sličnom konjaku, i na kraju ponudilo onima koji su spremni prekršiti zakon i platiti stotine pa i tisuće eura za ovaj snobovski obrok, smanjio im se broj u Europi za skoro 90 %. Nakon dramatičnog uvoda trebam biti iskren –

unatoč činjenici da godišnje u Franskoj strada najmanje oko 30 000 vrtnih strnadica, glavni uzrok smanjenu njihovog broja je gubitak kvalitetnih staništa uslijed intenziviranja poljoprivrede u zapadnoj Europi te gubitak tradicionalne poljoprivrede u ovim, srednjim i istočnjim, dijelovima Europe. Naš je veliki ornitolog Dragutin Rucner bilježio gnježđenje vrtne strnadice duž gotovo cijele jadranske obale

i u zaledu. Danas je vrtna strnadica spala na izolirane populacije na Učki, Velebitu, Dinari, Biokovu i još pokojoj manjoj planini. Slovenska populacija, koja je nekoć živjela na području Kraškog ruba, spala je na dva pjevajuća mužjaka, a hrvatske populacije s Žbevnice i Čićarije su nestale. Da je još uvijek s nama, Rucner bi tumarao nesretan i zbumen po Istri i ostatku obale tražeći vrtnu strnadicu.

Zato smo, u sklopu projekta LIKE - Living on the Karst Edge, financiranog iz Interreg SI-HR programa, udružili snage s kolegama iz slovenskog BirdLife partnera, DOPPS-a, te smo tijekom svibnja i lipnja 2018. godine u nekoliko navrata posjetili područja Učke, Čićarije i Kraškog ruba. Cilj nam je bio prikupiti što je moguće više informacija o našim preostalim vrtnim strnadicama, kako bi znali koliko ih ima, kako su povezane hrvatske i slovenske jedinke te da li im je udaljenost na kojoj danas žive postala prevelika barijera u razmnožavanju. Naravno, cilj je sve to staviti u širu priču o zaštiti vrtne strnadice u Europi te ćemo istražiti da li naše „istarsko-kraške“ vrtne strnadice pripadaju bolje-stojećoj istočnoeuropskoj populaciji ili ugroženijoj zapadnoeuropskoj populaciji. Takoder, cilj nam je

bio i vidjeti kako korištenje prostora, pogotovo rekreativno od strane planinara i biciklista utječe na vrtne strnadice.

Prilikom prvih pokušaja hvatanja vrtnih strnadica za potrebe prstenovanja uvjerili smo se u rečenicu o njoj s 396. stranice novoizlog priručnika „Ptice Hrvatske i Europe“ koja glasi: „Prilično plaha i oprezna, brzo se skriva.“. Koristili smo ornitološke mreže i snimljena glasanja, ali naše vrtne strnadice nisu bile impresionirane glasanjem iz zvučnika. U preko 20 radnih dana prstenovali smo svega 11 ptica. Prikupili smo po jedno pero za potrebe genetskih istraživanja i pustili smo ih neozlijedene u prirodu. Sve one nose sada jedinstvenu kombinaciju prstenova u boji te ćemo kada se vrate iduće godine u naše krajeve, moći saznati više o njihovim kretanjima, odnosima i uspješnosti preživljavanja u prirodi. Do tada, možete pratiti mnoge druge aktivnosti iz LIKE-a putem web.facebook.com/LivingOnTheKarstEdge stranice.

VRTNA STRNADICA:

„Prilično plaha i oprezna, brzo se skriva.“

priručnik „Ptice Hrvatske i Europe“

TOMISLAV HUDINA

LOKRUM nekad i danas

Tijekom povijesti mijenjao je Lokrum vlasnike i uloge mnogo puta, od utočišta benediktinaca koji su tamo sagradili samostan, preko uloge lazareta za vrijeme Dubrovačke republike, ljetnikovca Maksimilijana Habsburga pa sve do današnje uloge posebnog rezervata šumske vegetacije.

Na samom jugu Hrvatske u dubrovačkom akvatoriju smjestio se otok Lokrum. Svega pola nautičke milje od dubrovačkih zidina ova zelena oaza već stoljećima privlači pažnju zaljubljenika u prirodu. Tijekom povijesti mijenjao je Lokrum vlasnike i uloge mnogo puta, od utočišta benediktinaca koji su tamo sagradili samostan, preko uloge lazareta za vrijeme Dubrovačke republike, ljetnikovca Maksimilijana Habsburga pa sve do svoje današnje uloge posebnog rezervata šumske vegetacije. Od prisilnog odredišta za vrijeme vladanja kuge kada je služio kao karantena do današnje navale turista i Dubrovčana koji na njemu traže mjesto za odmor i uživanje u zelenilu mnogo toga se promijenilo pa tako i u vegetacijskome i krajobraznomo smislu.

Korištenje prostora na Lokruu poprilično se promijenilo u odnosu na povijesna vremena. Vizure krajolika znatno su se mijenjale od vremena boravka Benediktinaca, do perioda kada je predstavljao Maksimilijanov ljetnikovac sve do današnjih dana. Nekadašnji vrtovi i nasadi agruma danas se još uglavnom prepoznaju samo po suhozidima i terasama koje su obrasle šumom i makijom. S druge strane maslinici, hortikulturni elementi u krugu samostana i njegovoj okolici kao i botanički vrt još uvijek ukazuju na to da Lokrum nije oduvijek bio samo otok prekriven gustom šumom i makijom. Iako je način korištenja ovih elemenata krajolika promijenjen u odnosu na neka prošla vremena oni i dalje opstaju i daju dodatne elemente krajobrazu otoka.

Današnja namjena Lokruma ipak je ponešto drugačija. Od proglašenja posebnim rezervatom šumske vegetacije 1948. godine upravljanje Lokrumom usmjereno je u drugome pravcu. Zaštita i očuvanje šuma i makije koje su temeljni fenomen zašto je otok proglašen rezervatom došli su na prvo mjesto. Stalna protupožarna zaštita te izostanak intervencija u prirodnu vegetaciju osim održavanja staza i putova također je značajno pridonio promjeni vizura krajolika. Klimazonalna

Vela Spila, jedna od dviju uvala na južnoj strani otoka, foto: BIOM

Sredozemno smilje (Helichrysum italicum), foto: BIOM

Stari maslinik kod benediktinskog samostana, foto: BIOM

šuma hrasta crnike s crnim jasenom, iako i dalje zauzima relativno malu površinu, u zadnjih 60 godina povećala je površinu za gotovo četiri puta. Razlog tome iz današnje perspektive gotovo je nevjerojatan, naime, u prošlosti su, Dubrovčani kada bi im zatrebala nova drška za motiku, sjekiru ili kakav drugi alat odlazili na Lokrum kako bi u šumi odsjekli kakav mladi, ravni crni jasen kojeg bi iskoristili u tu namjenu. To je znatno otežavalo opstanak te šumske zajednice te je ona do prve trećine dvadesetog stoljeća bila gotovo izgubljena. Danas, kada je takav način korištenja šuma barem na prostoru naše obale i otoka već davna povijest, a turizam je postao glavna grana privrede, možemo reći da su ove šume, barem iz te perspektive sigurne i da je pred njima svjetla budućnost.

Sljedeći tip promjena krajolika Lokruma odnosi se na alepski bor koji dolazi u za-

jednici s hrastom crnikom u središnjem dijelu otoka. Ova zajednica kao sastavni dio svojeg životnog puta prolazi kroz proces gubitka alepskog bora i postepeno prelazi u šumu crnike. Pošto je alepski bor heliofilna vrsta, u gustoj i mračnoj šumi sjemenke bora nemaju priliku prokljati te se bor u tim šumama prirodno ne obnavlja, a sa starenjem, stabla bora postepeno odumiru ili bivaju izvaljena tijekom jakog nevremena. Mogućnost obnove borova postoji jedino u slučaju požara

kada šuma izgori te se na golom, otvorenom tlu pojavljuju mladi borovi koji rastu brže od mlađih hrastova i na taj se način ova zajednica obnavlja. Crnica kao i ostale grmolike i drvenaste vrste ove zajednice podnose zasjenjenje te se mlade biljke pojavljuju i u gustoj šumi. Kako se protupožarnom zaštitom mogućnost pojave i širenja požara svela na minimum, površine pod ovom zajednicom se smanjuju te se time mijenja slika krajolika. Promjene koje se događaju ili koje su se već dogodile na Lokrumu obuhvaćaju i površine obrašle garigom na zapadnoj strani otoka. Izostanak sječe, požara ili ispaše na područjima koja su bila

Šume i makija i dalje su dom mnogim pticama koje na otoku borave tijekom zimovanja, a stare građevine i dalje prkose vremenu donoseći pritom samo djelić prošlosti

pod ovakvom vegetacijom uzrokovao je prijelaz gariga u makiju, a dijelom i u šumu. Ovdje su se oku promatrača dogodile možda najočitije promjene. Nekadašnji garig s grmovima ružmarina i bušina u cvatu oko kojih lete razni kukci i ptice danas je gotovo potpuno nestao te je procesom sukcesije prešao u makiju i dijelom u šumu čime se smanjilo prirodno šarenilo otočnog krajolika.

Promjene koje se događaju u vegetaciji i krajoliku dio su prirodnog procesa sukcesije te je ovakav razvoj događaja bio i za očekivati. Šume i makija i dalje su dom prvenstveno mnogim pticama koje na otoku borave tijekom zimovanja, a stare građevine i dalje prkose vremenu donoseći pritom samo djelić prošlosti. Sve ovo pokazuje nam da u prirodi jedino mijena stalna jest!

IVAN BUDINSKI

Treba li nam još pošumljavanje na kršu?

Stavove prema pošumljavanju i zaštiti prirode koji potječu još iz Austro-ugarske treba mijenjati edukacijom.

Jedna od najvećih volonterskih akcija u zaštiti prirode u Hrvatskoj organizirana je u 2018. pod nazivom Boranka, pošumljavanje opožarenih površina alepskim borom. Razne organizacije su se uključile u akciju ali, isto tako, više organizacija značajnih u zaštiti prirode nisu u njoj sudjelovale. Akciju su popratili i negativni komentari, uglavnom opisujući Boranku kao nepotrebnu. Cijela ta priča je samo segment dugotrajne i (pre)spore promjene našeg stava prema pošumljavanju i zaštiti prirode u Sredozemlju. Da bi uopće razumjeli o čemu se radi moramo se vratiti na početke pošumljavanja na našem kršu, tamo negdje u Austro-ugarsku u XIX stoljeću. Tadašnjoj vlasti tadašnji krajolik našeg krša, s velikim površinama kamenjarskih pašnjaka i tek malim površinama šume i šikare, uglavnom suhozidovima zaštićene od stoke nikako nije odgovarao konceptu upravljanja prostorom. Tisućljeća stočarstva i neplanirane sječe na kršu je stvorilo krajolik u kojem je drvo, kao osnovni energet i neizostavan konstrukcijski materijal tog vremena postalo rijetko, a veliki pašnjaci su prečesto zbog erozije tla gubili na produktivnosti. Pošumljavanje na našem

kršu u Austro-ugarskoj je itekako imalo smisla. Našem kršu je trebala obnova šumskog pokrova i održivo upravljanje šumama, ali i općenito prostorom. Ljudima je trebalo drvo, a prirodi je trebalo vratiti i čuvati šume, jer ih je bilo malo.

Taj trend se nastavio i u prvoj polovici XX stoljeća, a u Jugoslaviji je doživio kulminaciju. Nerazumiđevanje tadašnje države prema zajedničkom vlasništvu lokalne zajednice i njegovom korištenju je pretvorilo seoske pašnjake u državno zemljište, a koze u štetočine na tom istom, sada državnom zemljištu. I taj trend se nastavio nakon osamostaljenja Hrvatske te su nekadašnji seoski pašnjaci koji su odreda postali državno zemljište završili kao posjed Hrvatskih šuma i kvalificirani kao šumsko zemljište. I taj je niz većina ljudi zaboravila te počela shvaćati prirodu kao šumsko zemljište, manje ili više obraslo šumom.

Princip koji je kamenjarske pašnjake proglašio nevažnim (jer ih ima puno) i šume značajnim (jer ih ima jako malo) je tako popraćen i posjedom

prostora i te iste pašnjake pretvorio u ništa više nego potencijalno šumsko stanište.

Princip da je stanište kojeg ima malo važno, a ono kojeg ima puno je je sasvim ispravan i treba ga trajno imati na umu. Na umu ga treba imati i kada se stanje sasvim okrene i šume bude puno, a pašnjaka malo. I to je ono s čim se sada suočavamo na kršu. Šume i uznapredovali sukcesijski stadiji šuma (visoke šikare i makije) su daleko najzastupljenija staništa na državnom zemljištu, a veliki pašnjaci (koje ćemo dalje zvati travnjaci jer je stoka velikim dijelom nestala nestala) bez drveća i grmlja su postali rijetki i ugroženi. Ugrožene su postale i biljne i životinjske vrste koje na njima žive. Dovoljno je samo otvoriti neku od crvenih knjiga ugroženih vrsta u Hrvatskoj i vidjeti koliko se često i za koliko puno vrsta kao razlog ugroženosti navodi zarastanje travnjaka, prestanak ekstenzivnog stočarstva i slični razlozi. Kamenjarski travnjaci, naročito oni prostrani i sasvim bez drveća i grmlja, su postali ugroženi.

Moramo se još jednom vratiti na pošumljavanje. Brojne su vrste drveća iskušane u pošumljavanju krša i prihvatljive rezultate su pokazale samo neke, one koje posjeduju svojstva pionirske vrste. Alepski bor u toplijim staništima i crni bor na hladnijima su skoro jedine koje se koriste uz povremenu upotrebu nekih drugih vrsta borova i čempresa. Upotrebom borova se pokušalo imitirati prirodni povratak vegetacije: prvo sadimo pionirske vrste koje stvaraju tlo i uvjete za pridolazak klimazonalne vegetacije, uglavnom sastojina u kojima dominira hrast crnika ili medunac. To je još jedan princip koji je u teoriji ispravan ali ima i jednu veliku manu. Proces kojim od kamenjara upotrebom borova u prvoj fazi dolazimo do hrastove šume je spor. Ovisno o tlu za taj proces je potrebno više od 100 godina, možda i do 200. Teško je znati jer skoro ne postoje slučajevi da je ciklus završen. I to ne samo u Hrvatskoj već općenito na Sredozemlju. A proces nije prespor zato jer smo mi nestrpljivi, proces je spor jer ga požari vraćaju na početak, naročito kod alepskog bora. Alepski bor lako gori ali mu sjemenke preživljavaju u zatvorenim češerima. I nakon požara imamo opet alepski bor, čak i više nego prije. Koji će, sada to već iskustveno znamo, opet izgorjeti i opet će tu rasti alepski bor. Nažalost, upotreba alepskog bora pri povratku autohtone vegetacije zahtjeva da to isto područje ne bude zahvaćeno požarom dugi niz desetljeća što se pokazalo nemogućim.

Upotreba alepskog bora u pošumljavanju (to se sada već može pronaći i u literaturi tradicionalno sklonoj pošumljavanju kao što je Šumarski list, broj 11-12 iz 2014.) dovodi do samo još veće zastupljenosti alepskog bora nauštrb ostalih elemenata vegetacije i samim time do znatnog smanjenja bioraznolikosti. I nije bioraznolikost jedina koja je na gubitku zbog alepskog bora. Alepski bor smanjuje površinu iskoristivu u stočarstvu (jer se u šumi alepskog bora nema što pasti) i pčelarstvu (u šumi alepskog bora nema medonosnog bilja). Ne želim da se alepski bor proglaši zlom koje nig-

dje ne želimo, upravo takav isključivi pristup nas je i doveo do ovog stanja u kojem problem prepoznajemo s velikim vremenskim zaostatkom. Trebaju nam i šume alepskog bora, i veliki otvoreni kamenjarski travnjaci, i razni oblici šikara i naravno, klimazonalne zajednice. Sva su ta staništa podjednako važna i naša je zadaća da ih raspo-

Upotreba alepskog bora pri povratku autohtone vegetacije zahtjeva da to područje ne bude zahvaćeno požarom dugi niz desetljeća, što se pokazalo nemogućim.

redujemo po prostoru na pravilan način, onaj koji povećava njihovu iskoristivost i smanjuje rizike.

Svake godine slušamo o neodgovornim vlasnicima zapuštenih privatnih parcela s kojih se požar širi na obližnju šumu alepskog bora zbog koje se dalje širi prema kućama. Možda onda šumama alepskog bora i nije mjesto uz privatne parcele ili u neposrednoj blizini kuća? Možda uz rizične površine trebamo planirati površine na kojima požari teško nastaju i šire se, npr. krške pašnjake koji će stvarno služiti ispaši stoke? I tako se vraćamo na početak naše priče, ono kada je sva pažnja bila usmjerena na zaštitu šuma nauštrb pašnjaka, a danas te iste pašnjake (travnjake) možemo koristiti u zaštiti šuma i tako, pravilnim rasporedom staništa u prostoru održavamo i bioraznolikost i pašu za stoku i pčele i povećavamo razinu preventivne zaštite od požara. Krajolik otporan na požare je pojам koji već postoji i prostornom planiranju razvijenih država i krajnje je vrijeme da se i kod nas počne upotrebljavati.

JOSIP LEDINŠĆAK, ADRIAN TOMIK, DORA DVORŽAK
(Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode)

Ponovno gniježđenje crvene lunje (*Milvus milvus*) u Hrvatskoj nakon 50 godina

Crvena lunja (*Milvus milvus*) relativno je česta gnjezdarica središnje i zapadne Europe. U Hrvatskoj se u prošlosti gnijezdila u kontinentalnom dijelu zemlje, dok se u novije vrijeme mogla opaziti samo za vrijeme migracije, te redovito na zimovanju, u istočnoj Slavoniji i Baranji. Posljednje gniježđenje ove vrste zabilježeno je kod Čaglina 1968.g., a u Hrvatskoj se, sve do sada, smatrala izumrlom gnjezdaricom.

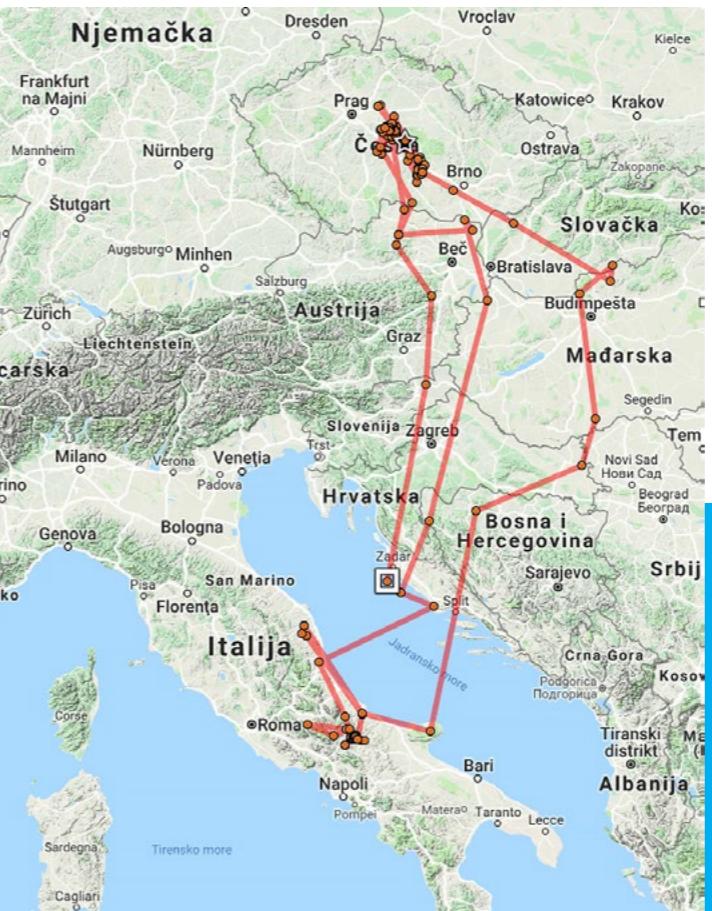
Početkom travnja 2018. stručnjaci iz Češke i Austrije, koji rade na međunarodnom projektu praćenja ptica grabljivica putem GPS odašiljača, obavijestili su nas kako se ženka crvene lunje, pod imenom AUKI49, već neko vrijeme zadržava na rubu šume u okolini Đakova, što je izazvalo zanimanje da bi ovakvo ponašanje moglo upućivati na moguće gniježđenje. Nekoliko dana poslije otišli smo na lokaciju provjeriti o čemu se radi i odmah po dolasku opazili i fotografirali crvenu lunju s

GPS odašiljačem, našu AUKI49. Nedugo nakon toga pojavila se i druga ptica – mužjak crvene lunje. Za kratkog promatranja ovog para uspjeli smo vidjeti i čuti teritorijalno ponašanje. Osim što su ptice letjele zajedno i ulijetale u potencijalno gnijezdo u krošnji, bili smo presretni jer smo slušali svadbeni pjev crvenih lunja i, nakon točno 50 godina, prisustvovali očitom pokušaju gniježđenja ove vrste kod nas! Međutim, za dokazivanje stvarnog gniježđenja valjalo se još malo strpiti i potražiti gnijezdo, te na kraju pronaći mlade ptice.

U potragu za gnijezdom uputili smo se tijekom svibnja 2018. Budući da smo putem GPS točaka uočili da se ženka zadržava u radijusu od oko 100m na rubu šume, prepostavili smo da bi gnijezdo, ako postoji, trebalo biti negdje u sredini, gdje je koncentracija točaka najveća. Bili smo u pravu i vrlo brzo smo pronašli gnijezdo, koje je bilo smješteno na oko 15m visine na stablu hrasta lužnjaka, na samom rubu šume, što je i tipično za

lunje. Iz gnijezda je virio rep ženke koja je u njemu sjedila i, prepostavljamo, inkubirala. Ovo je bio dobar znak za uspješnost gniježđenja, te smo počeli planirati iduće korake u praćenju ovog para.

S prepostavkom da će gniježđenje biti uspješno, konačni cilj je bio dolazak čeških kolega i prstenovanje mladih ptica. Budući da nismo bili u mogućnosti popeti

GPS screenshot: GPS signal kretanja ženke crvene lunje AUKI49, od srpnja 2017. do danas.

foto: J. Ledičić

se na stablo i provjeriti ima li u gnijezdu mlađih ptica, na temelju iskustva odabrano je najpogodnije vrijeme za prstenovanje. Na lokaciju smo se okupili 7. lipnja 2018., rano ujutro, s trojicom čeških kolega, predstavnicima Zavoda za ornitologiju i stručnjakom za penjanje. Nažalost, upravo smo u tom trenutku primili svježu vijest da se naša lunja nalazi oko 100 km sjeverno, negdje u Mađarskoj, što nije izgledalo obećavajuće. Penjanjem na stablo pronašli smo u gnijezdu jedno probušeno (vjerovatno i neoplodeno) jaje, što je najvjerojatnije posljedica predacije.

Iako je bilo neuspješno, gniježđenje crvene lunje je, nakon točno 50 godina, nedvojbeno dokazano. Budući da su crvene lunje prilično vjerne svom gnijezdu, postoji mogućnost da će ovaj par, ukoliko preživi, pokušati ponovno gnijezditi na istoj lokaciji, ili čak u istom gnijezdu. U trenutku pišanja ovog članka, naša AUKI49 nalazi se u Italiji, gdje će vjerojatno prezimeti kao i prošle godine. Nadamo se da će se scenarij od prošle godine ponoviti, te da će ova jedinka na proljeće ponovno zastati u Hrvatskoj, i da će ovaj puta gniježđenje biti uspješno.

Pomoću GPS odašiljača uvjerili smo se da se crvena lunja u Hrvatskoj pojavljuje češće nego smo to mislili. Posljednjih godina redovito je bilježena na migraciji i na zimovanju, te sada i na gniježđenju. Budući da u istočnoj Hrvatskoj postoje odgovara-

juća staništa, lako je moguće da ovo nije jedini par koji je gnijezdio, ili će gnijezditi, kod nas, stoga bi u budućnosti na crvene lunje valjalo obratiti više pozornosti, pogotovo tijekom sezone gniježđenja.

Želimo se zahvaliti za suradnju i pomoć pri istraživanju sljedećim osobama: Ivan Literak, David Horal, Péter Spakovszky, Rainer Raab, Jelena Kralj, Miloš Martinović i Tomica Rubinić.

PRIMJER DOBRE PRAKSE

LUSH manufaktura d.o.o. – odgovoran odnos prema prirodi i zaposlenicima

Vodimo brigu o dobrobiti svih sudionika našeg lanca opskrbe i o našem utjecaju na okoliš. Od svih dobavljača sirovina i ambalažnih proizvoda kao i njihovih kooperanata tražimo da se pridržavaju i slijede načela o netestiranju na životinjama, brizi za ljude, prirodu i pravednu raspodjelu. Ova načela naš su temelj u vođenju poslovanja i donošenju komercijalnih odluka, ona osiguravaju da naš lanac opskrbe odgovara našim temeljnim vrijednostima.

Lush Manufaktura u Hrvatskoj jedna je od 7 LUSH tvornica u svijetu. Tu se proizvode svježi i rokom rađeni kozmetički proizvodi globalno poznatog branda LUSH za 11 zemalja Europe u koje spadaju tržište Italije, Španjolske, Portugala, Austrije, Hrvatske, Makedonije, Slovenije, Grčke, Bosne, Mađarske i Bugarske. Prodaja tvrtke u ovom periodu 2018. iznosi nešto više od 19.000.000 kn, a 98 % prihoda tvrtke dolazi od izvoza. Razvoj manufakture kroz prethodne godine poslovanja se ogleda i u porastu broja zaposlenika.

Tvrtka trenutno broji 374 zaposlenika. Razlog zbog kojeg je LUSH manufaktura prepoznata kao poželjan poslodavac je prvenstveno otvorenost prema različitim skupinama na tržištu rada, pružajući svima priliku, posebno skupinama bez radnog iskustva. Prepoznatljivost u pristupu zaposlenicima se ogleda kroz različite aspekte brige za ljude. Neki od njih su u vidu permakulturalnih aktivnosti, edukacija, sportskih aktivnosti, Božićnog partya i LUSH nagrada, zelenog bonusa za dolazak biciklom na posao te bonusa prema radnom učinku,

finansijskih potpora, plaćenog dopusta za rođendan i mogućost aktivnog sudjelovanja zaposlenika i direktni doprinos u LUSH globalnom aktivističkom pristupu na području očuvanja okoliša, ljudskih prava i zaštite životinja.

Hrvatska manufaktura trenutno broji oko 10 000 m² proizvodno-skladišnih i uredskih prostora na 4 lokacije u radijusu od 12 km. Početkom 2019. planirala se proširenje proizvodnje za dodatnih 2 000 m². „U novom proizvodnom prostoru odlučili smo se za ugradnju suvremene tehnologije HVAC (heating, ventilation, and air conditioning) sustava kako bismo maksimizirali proizvodne procese, minimizirajući pritom potrošnju energenata. Implementacijom novih tehnologija značajno smanjujemo potrošnju vode, električne energije i zemnog plina“, kažu iz LUSH manufakture.

„Većinu toplinske energije koju

proizvedemo kod samog zagrijavanja prostora i prilikom proizvodnje kozmetike u hladnjim mjesecima godine ponovno koristimo za zagrijavanje pogona i uredskih prostorija, dok se u ljetnim mjesecima koristi za rashladivanje proizvodnog i uredskog prostora. Osim toga, koristimo i solarne kolektore kako bismo iskoristili dostupne resurse obnovljivih izvora energije. Ugradili smo kompletну LED rasvjetu koja osvjetljava novi proizvodni i uredski prostor. Vjerujemo da ćemo

našim primjerom potaknuti i druge da počnu razmišljati o alternativnim izvorima energije u svrhu svog poslovanja.

Lush je svojim kreativnim rješenjima oduvijek pozitivno utjecao na planet, primjerice izumom krutih šampona i regeneratora za kosu, koji godišnje zamjenjuju 6 milijuna plastičnih boca i od nedavno krutim gelovima za tuširanje. Trenutno je otprilike 40% cjelogodišnjeg assortimenta potpuno „golo“ - bez ambalaže.

U vidu zaštite okoliša s fokusom na sprječavanje nastanka otpada ističu smanjenje udjela komunalnog otpada u ukupnom otpadu za 11% u posljedne tri godine, s 38% na 27%. Samo razdvajanje otpada se s početnih 5 kategorija (ključnih brojeva), edukacijom zaposlenika i suradnjom svih zaposlenih, razvilo na sveukupno 16 kategorija po kojima se otpad razdvaja. Osnovna postavka kojom se vode je: reduce - reuse - recycle (smanjiti - ponovno iskoristiti gdje je moguće - reciklirati).

Kada smo u 2017. započeli kampanju ZeroWaste to landfill (Nula otpada na odlagališta), zadali smo si

cilj da svake godine smanjujemo udio komunalnog otpada za 3%. Dok ne dodemo do 15% kada ćemo revidirati kampanju i razmislići o novim načinima gospodarenja otpadom.

Priča koja nas posebno inspirira u području smanjenja otpada i reciklaže je prikupljanje čašica i poklopaca (Pot's & lid's) naših proizvoda iz europskih zemalja u koje izvozimo te naravno od naših prijatelja iz hrvatskih dućana. Kupci vraćanjem pet čistih posudica u bilo koji od dućana dobivaju svježu masku za lice. Od početka akcije sredinom 2017. uspješno smo prikupili 4.384 kg čašica i poklopaca ili oko 92 000 komada.

Prepoznajemo da je veliki dio našeg uspjeha rezultat uspostave izravnih i bliskih odnosa s dobavljačima. Vodimo brigu o dobrobiti svih sudionika našeg lanca opskrbe i o našem utjecaju na okoliš. Od svih direktnih i indirektnih dobavljača sirovina i ambalažnih proizvoda, kao i njihovih kooperanata, tražimo da se pridržavaju i slijede načela o netestiranju na životnjama, brizi za ljudе, prirodu i pravednu raspodjelu. Ova načela naš su temelj u vođenju poslovanja i donošenju komercijalnih odluka i osiguravaju da naš lanac opskrbe odgovara našim temeljnim vrijednostima.

Naš cilj, vizija i san je da kupnjom svakog sastojka pomažemo doprinijeti pozitivnoj i održivoj budućnosti. Ustrajno gradimo mrežu istomišljenih pionira s kojima gradimo recipročnu trgovinu. To znači pronalazak načina kojima uzgoj, proizvodnja i isporuka robe mogu biti istinski održivi, no ne samo održivi, već i regenerativni. Da isti zemlji, zajednici i prirodnom svijetu vraćaju više nego što uzimaju, svima nama ujedno pružajući prihod i održiv posao. Vjerujemo da je ovo način poslovanja budućnosti koji će nam osigurati istinsko bogatstvo za generacije koje dolaze. U Hrvatskoj smo pronašli dobavljače svježeg bilja, voća i povrća, soli, šećera, meda, sušenog bilja, proizvoda od žitarica i ambalaže od recikliranog materijala te svakodnevno aktivno tražimo nove partnere s kojima ćemo zajedno graditi ovu viziju.

LUSH manufaktura potiče zaposlenike na aktivno sudjelovanje i direktan doprinos u LUSH globalnom aktivističkom pristupu na području očuvanja okoliša, ljudskih prava i zaštite životinja

PROČITAJTE VIŠE

„Priča koja nas posebno inspirira je prikupljanje čašica i poklopaca naših proizvoda iz europskih zemalja u koje izvozimo naše proizvode te od naših prijatelja iz hrvatskih dućana. Kupci vraćanjem pet čistih posudica u bilo koji od dućana dobivaju svježu masku za lice. Od početka akcije sredinom 2017. uspješno smo prikupili 4.384 kg čašica i poklopaca ili oko 92 000 komada“

NaturaList

opažanja

PODACI: Ivan Katanović

89 016
ukupan broj opažanja

302
registriranih opažača

18 120
ukupan broj opažanja
ove godine (2018)

Top lista županija s najviše opažanja i najčešćih vrsta:

1. Osječko-baranjska 43.4%

38 661 opažanja

VRSTA S NAJVIŠE OPAŽANJA
škanjac 9.1%
(*Buteo buteo*)

3518 opažanja

2. Grad Zagreb 6.4%

5.656 opažanja

VRSTA S NAJVIŠE OPAŽANJA
siva vrana 6.6%
(*Corvus cornix*)

371 opažanja

3. Koprivničko-križevačka 6.1%

5 389 opažanja

VRSTA S NAJVIŠE OPAŽANJA
vrabac 6.4%
(*Passer domesticus*)

325 opažanja

4. Bjelovarsko-bilogorska 4.9%

4 382 opažanja

VRSTA S NAJVIŠE OPAŽANJA
velika sjenica 4.3%
(*Parus major*)

159 opažanja

5. Zadarska 4.6%

4 058 opažanja

VRSTA S NAJVIŠE OPAŽANJA
lastavica 5%
(*Hirundo rustica*)

193 opažanja

6. Sisačko-moslavačka 3.8%

3423 opažanja

VRSTA S NAJVIŠE OPAŽANJA
škanjac 16.2%
(*Buteo buteo*)

555 opažanja

7. Zagrebačka 3.7%

3 269 opažanja

VRSTA S NAJVIŠE OPAŽANJA
škanjac 14.3%
(*Buteo buteo*)

460 opažanja

8. Vukovarsko-srijemska 3.7%

3263 opažanja

VRSTA S NAJVIŠE OPAŽANJA
škanjac 13.3%
(*Buteo buteo*)

430 opažanja

9. Brodsko-posavska 3.1%

2 763 opažanja

VRSTA S NAJVIŠE OPAŽANJA
škanjac 38.5%
(*Buteo buteo*)

1064 opažanja

10. Dubrovačko-neretvanska 2.5%

2 186 opažanja

VRSTA S NAJVIŠE OPAŽANJA
lastavica 5%
(*Hirundo rustica*)

211 opažanja

UKLJUČITE SE U EUROPSKU KAMPANJU

#ProtectWater

ZA ZAŠTITU VODA!

Više od 100 organizacija za zaštitu prirode, uključujući Udrugu Biom, predvođenih WWF-om, pokrenulo je kampanju na europskom nivou za spas propisa za zaštitu voda. Cilj je jednostavan: obraniti Okvirnu direktivu o vodama EU i time zaštитiti europske rijeke, jezera, podzemne vode, močvare te živi svijet za generacije koje dolaze. EU propis o vodama štiti naše vodne resurse, ali vlade nekih europskih članica žele ga oslabiti.

Slatkovodni ekosustavi su najugroženiji na planetu, a situacija nije drugačiji u Europi. Temeljem posljednjih podataka, 60% europskih rijeka, potoka, jezera i močvara nije u zdravom stanju. Generacijama smo ih uništavali i zagadivali, te neodgovorno koristili prevelike količine vode. Ako se nastavimo tako ponašati, utječemo na sve – od malih stvari u svakodnevnom životu koje uzimamo zdravo za gotovo, do proizvodnje cijelih industrija. Utječe se na nebrojene vrste kojima su ti ekosustavi neophodni za opstanak.

EU propis o vodama štiti naše vodne resurse, ali vlade nekih europskih članica ga žele oslabiti. Situacija je ozbiljna i velike su mogućnosti da će se Okvirna direktiva o vodama (ODV) revidirati. Pritisak vrše države koje u 18 godina nisu napravile ništa po mnogim ciljevima ODV-a.

Zdrave rijeke i jezera nisu nešto što je „lijepo imati“, oni su nužni za našu egzistenciju!

Kampanju #ProtectWater, koja traje do 4. ožujka 2019. pokrenula je svjetska organizacija za zaštitu prirode WWF. U Hrvatskoj, uz WWF Adriju, kampanju provode udruge Eko Zadar, Brodsko ekološko društvo, Sunce, Biom i Zelena akcija.

Čak 60% voda EU nije u dobrom stanju jer države članice odobravaju korištenje na način koji ostavlja trajnu štetu izgradnjom brana i druge infrastrukture te neodrživom poljoprivredom. Kroz ODV, države članice su se obvezale kako to više

neće raditi te da će postići “dobro stanje” voda najkasnije do 2027. godine. Prvotni rok bio je do 2015. i prekoračen je.

ODV osigurava učinkovit okvir za rješavanje glavnih pritisaka s kojima se susreću naše vode, a zemlje članice moraju značajno intenzivirati svoje napore i financiranje kako bi se ciljevi do 2027. postigli. Rezultata na poboljšanju stanja voda je malo, stoga zemlje članice raspravljaju o tome kako oslabiti ovaj zakon uvođenjem veće fleksibilnosti, mjesto da usmjere svoje snage u postizanje dobrog stanja voda.

Djeluj SADA: reci Europskoj komisiji da očuva i osnaži ovaj propis. Ako već nisi, potpiši peticiju na: www.biom.hr/protectwater/

HOĆE LI TVOJE OMILJENO PIVO NESTATI DO 2027.?*

* Bez vode nema piva.
Naše rijeke i jezera su ugrožene. DJELUJ SADA!

#ProtectWater #ProtectBeer
www.livingrivers.eu

Ako već nisi, pogledaj na Biomovom youtube kanalu video materijale o simpatičnom dabru Ladislavu i tuljanu Bojanu ili o budućnosti proizvodnje piva ukoliko ne bude čiste vode. I djeluj! Daj svoj glas na:
www.biom.hr/protectwater/.

ŽELJKA RAJKOVIĆ

Zaštita prirode kao prioritet predsjedanja Hrvatske EU-om?

Hrvatska ima iznimno bogatu bioraznolikost, a tijekom predsjedanja Hrvatske dovršavat će se Strategija bioraznolikosti EU nakon 2020. To smatramo pravom prilikom da se bioraznolikost stavi kao prioritet na agendi EU.

Uprvoj polovici 2020. godine Hrvatska će po prvi puta predsjedati Vijećem Europske unije. Pripreme za predsjedanje su već sada intenzivne, educiraju se kadrovi, dogovaraju se prioriteti... Ima li tu svoje mjesto i zaštita prirode? Hrvatska ima iznimno bogatu bioraznolikost, a tijekom predsjedanja Hrvatske dovršavat će se Strategija bioraznolikosti EU nakon 2020. To smatramo pravom prilikom da se bioraznolikost stavi kao prioritet na agendi EU i da se pokaže kako nove

članice daju vrijedan doprinos europskim vrijednostima. Stoga bi za vrijeme predsjedanja Hrvatske Vijećem EU Hrvatska mogla potaknuti i voditi konstruktivne rasprave o javnim politikama koje se tiču bioraznolikosti.

S obzirom da je poljoprivreda jedan od glavnih pokretača gubitka bioraznolikosti u EU, dobro bi došla zajednička rasprava između sektora poljoprivrede i okoliša i značajnije uključivanje ministarstva nadležnih za okoliš u donošenje odluka

Biom će u suradnji s BirdLifeom prezentirati „10 zelenih testova“ kroz koje ćemo procijeniti javne politike i objasniti područja za koja smatramo da je neophodno postići napredak.

koje se tiču Zajedničke poljoprivredne politike. Pred samo predsjedanje Hrvatske Vijećem EU Udruga Biom će u suradnji s BirdLifeom prezentirati „10 zelenih testova“ kroz koje ćemo procijeniti javne politike i detaljnije objasniti područja za koja smatramo da je neophodno postići određeni napredak tijekom predsjedanja.

Kako se većina prioriteta koje predsjedavajuće zemlje imaju odnose na postojeće zakonodavne procese, smatramo da je donošenje Strategije bioraznolikosti EU nakon 2020. dobra prilika da Hrvatska pokaže kako je bioraznolikost prioritet EU i kako je važno raditi na očuvanju bioraznolikosti kroz europske politike.

KORAK U KRIVOM SMJERU

Integracija HAOP-a u državnu upravu

Usred godišnjih odmora, zapravo točno prije početka godišnjeg odmora kabineta Andrije Plenkovića, Vlada Republike Hrvatske je donijela odluku o smanjenju broja agencija, zavoda, fondova, instituta, zaklada, trgovачkih društava i drugih pravnih osoba s javnim ovlastima. Još uvijek ste tu ili smo vas već izgubili ovim nabranjem različitih pravnih oblika institucija koje u RH imaju javne ovlasti?

U Hrvatskoj ne postoji zakonodavni okvir koji objedinjava rad svih takvih oblika institucija, pa je u proljeće prošle godine Vlada u javnost plasirala prijedlog Zakona o javnim agencijama. Taj zakon je trebao urediti osnivanje i rad agencija, te doprinijeti stabilnjem i transparentnjem sustavu javne uprave u Hrvatskoj. Država naime uopće nema registar svih takvih institucija, što je običnom čovjeku teško povjerovati, ali ako znamo da se država već godinama muči i s registrom državne imovine i uvodenjem centralnog obračuna plaća za sve državne i javne službenike, onda nas

takva porazna činjenica ne bi trebala čuditi. Osnivači tih agencija su trebala biti nadležna ministarstva, trebala se propisati ista plaća za isto radno mjesto, agencije su trebale sklapati programske ugovore s resornim ministarstvom, a zakon je trebao propisati i kriterije za osnivanje agencija.

Ideja je bila da se provedbom Akcijskog plana Strategije javne uprave doneše taj zakon, da se na temelju njega napravi analiza postojećih institucija s javnim ovlastima i da se njihovo poslovanje racionalizira – bilo kroz racionalizaciju poslovanja, ukidanje, spajanje s resornim ministarstvom ili međusobnim spajanjem više agencija.

I, što se dogodilo? Dogodilo se da je prijedlog Zakona o javnim agencijama nestao iz javnosti, nitko ga nakon tog proljeća video nije, nije ni ušao u proceduru za donošenje zakona. Analiza nije napravljena, ali je Vlada RH 2.8.2018. godine odlučila da će smanjiti čak 54 agencije – potpuno netransparento, potpuno bez pripreme i bez smislenog plana. Sva resorna ministarstva su dobila zadatak

da do 1.1.2019. izmijene postojeće zakone kako bi 54 žrtvena jarca što prije mogla biti utopljena u državnu upravu. Nitko nije napravio analizu koje agencije treba spajati ili ukidati, na koji način to provesti, te da li sve to uopće ima smisla.

Iz područja zaštite okoliša i prirode Vlada je odlučila žrtvovati Hrvatsku agenciju za okoliš i prirodu (HAOP) – agenciju kakva postoji u gotovo svim državama članicama Europske unije. Tamo negdje prije 15 godina Republika Hrvatska je osnovala dvije agencije – jednu za okoliš, jednu za prirodu, i to upravo na preporuku Europske unije tijekom pregovora za članstvo, jer se postojanje takvih agencija smatralo dobrom praksom. Naime, ministarstva obavljaju i stručne i upravne poslove, ali takve agencije, instituti ili zavodi obavljaju stručno-analitičke poslove i podrška su državnoj upravi, daju joj dozu vjerodostojnosti na način da se jasno vidi kako država ulaze i u takve stručno-analitičke poslove. U slučaju zaštite prirode radi se o inventarizaciji vrsta i staništa, praćenju njihovog stanja, davanju stručnih mišljenja u upravnim okolišnim postupcima, učinkovitom upravljanju zaštićenih područja i područja ekološke mreže i dr. Sve to je radio HAOP i radi još i danas. Usput Vlada RH je 2015. spojila te dvije odvojene agencije, za okoliš i prirodu, u jednu zajedničku agenciju – spomenuti HAOP. Sada tu agenciju, tri godine kasnije, integrira u Ministarstvo zaštite okoliša i energetike.

Htjeli mi to priznati ili ne, Europska unija je donijela brojna poboljšanja u zaštiti prirode i okoliša. Zaštiti prirode se pristupa sustavnije, institucije se jačaju, proglašena je ekološka mreža – mreža zaštićenih područja, donose se strateški planovi, provode se EU projekti, a uveden je i mehanizam ocjene prihvatljivosti za ekološku mrežu – jedan od danas ključnih mehanizama zaštite prirode kojim se mogu sprječiti negativni utjecaji na prirodu. Kroz tih 15 godina svi oni uključeni i u povezani sa sustavom zaštite prirode i okoliša su se naviknuli na postojeći institucionalni okvir,

procedure su uspostavljene, a i konstantno se unaprjeđuju (iako i dalje ima znatnog prostora za napredak). HAOP je prepoznat kao institucija koja pruža podršku i Ministarstvu zaštite okoliša i energetike i županijama, te javnim ustanovama koje upravljanju zaštićenim područjima.

Zašto se onda HAOP integrira u državnu upravu? Mišljenja smo da je zaštita okoliša i prirode toliko nevažna u ovoj našoj državi, da je bilo lako žrtvovati tamo neke „zaštitare prirode“. Isto tako,

Iz područja zaštite okoliša i prirode Vlada je odlučila žrtvovati Hrvatsku agenciju za okoliš i prirodu (HAOP) – agenciju kakva postoji u gotovo svim državama članicama Europske unije.

HAOP je ponekad bio kamen spoticanja u interesima određenih pojedinaca koji smatraju da su bolji od drugih i da mogu svoje zamisli provoditi bez procedura. Integracijom HAOP-a će se i to malo samostalnosti koju su barem ponekad imali još dodatno smanjiti. Vrijeme će pokazati kakve će sve posljedice ovaj korak imati. No, kako su zavod za prostorno uređenje od 1991. pa do danas više puta seliti izvan resornog ministarstva, pa gledati integrirali nazad u ministarstvo (trebamo li reći da se tom istom odlukom iz kolovoza 2018. i taj zavod integrira u državnu upravu?), tako ostaje nuda da će se poučeni europskom dobrom praksom HAOP jednom ponovo vratiti kao zasebna institucija koja ima svoje mjesto u zaštiti prirode.

ŽELJKA RAJKOVIĆ

CCNet i Otvoreni standardi za zaštitu prirode

Biomovci u Gruziji, foto: BIOM

Nakon niza godina u kojima smo projekte osmišljavali i provodili bez neke posebne edukacije, dogodili su nam se Otvoreni standardi za zaštitu prirode – slobodan prijevod engleskog naziva Open Standards for Practice of Conservation. Zahvaljujući Fondaciji MAVA zaposlenici Udruge Biom su po prvi puta 2016. imali mogućnost prisustvovati treningu iz Otvorenih standarda koje dobrovoljno drže članovi Mreže facilitatora iz konzervacije (engleski Conservation Coaches Network) ili skraćeno – CCNet. MAVA je naime sponzorirala sudjelovanje više organizacija civilnog društva iz naše regije na navedenom treningu, a Biom je odabran za organizaciju treninga koji se održao na Medvednici.

Otvoreni standardi za zaštitu prirode pomažu timovima da sustavno pristupe planiranju, provedbi i praćenju svojih inicijativa koje se tiču očuvanja prirode tako da bi sami timovi mogli naučiti što funkcioniра, a što ne i zašto – te, na kraju, prilagoditi i unaprijediti svoja nastojanja u očuvanju prirode. Radi se o okviru prilagodljivog upravljanja koji je prilagođen sektoru zaštite prirode i kojeg zbog toga koriste brojne organizacije. Sve su započele velike organizacije – WWF, TNC i WCS, odnosno World Wide Fund for Nature, The Nature Conservancy i Wildlife Conservation Society, a kasnije su se pridružile i brojne druge organizacije. Otvoreni standardi definiraju i zajedničku terminologiju čime se izbjegava različito poimanje nekih uobičajenih termina u projektnom upravljanju, kao npr. ciljeva, rezultata, pokazatelja i dr. Otvoreni standardi koriste teoriju promjene i u tome je ključ njihove učinkovitosti. Mogu se koristiti cjelovito, uz podršku Miradi softvera ili samo neki njihovi dijelovi. Mogu služiti za raspisivanje projekata, programa ili planova upravljanja, a imaju i sve veću bazu različitih konzervacijskih problema i ponudenih rješenja s kojima su se organizacije

Izlet u Gruziji, foto: Felix Cybulla

koje koriste Otvorene standarde susretale. Dio polaznika treninga na Medvednici je pokazao interes za dalnjim usavršavanjem i za to su dobili priliku 2017. i 2018. godine. Takvom dodatnom edukacijom su do sada čak četiri zaposlenika Bioma postali facilitatori iz Otvorenih standarda.

Mreža facilitatora iz konzervacije ima za cilj unaprijediti zaštitu prirode na način da osnaži ljude da osmišljavaju, provode, evaluiraju, prilagodavaju i dijele učinkovite strategije koje će postizati konkretnе konzervacijske rezultate pri tome donoseći dobrobit i ljudima i prirodi.

Također još jedna tura Biomovih zaposlenika je prisustvovala treningu za Otvorene standarde, te su tako u proljeće 2018. bili u Gruziji. Time je velika većina zaposlenika Bioma prošla ovu edukaciju iz Otvorenih standarda koje već sada koristimo u svome radu, a planiramo ih u budućnosti još više koristiti i promovirati.

Pozivamo vas da se upoznate s Otvorenim standardima za zaštitu prirode i Mrežom facilitatora iz konzervacije – CCNetom na:

<http://cmp-openstandards.org/> i
<http://www.ccnetglobal.com/>.

KREŠIMIR MIKULIĆ

Izbor je tvoj!

2018. godina bit će jedna od najtopljih godina ikada izmjerena na svijetu i u Europi. Iako su velike vrućine, suše i veliki požari zaobišli Hrvatsku ove godine, pa primjerice uživamo u dobrom urodima jabuka, svjesni smo činjenice da smo imali sreću i da smo ovo ljeto dobro prošli. Prema prosječnim klimatskim scenarijima, trend ide prema vrućoj i sušoj klimi, pogotovo u mediteranskoj Hrvatskoj, sa znatno većom vjerojatnošću ekstremnih klimatskih pojava u obliku kasnih mrazova, dugotrajnih suša te obilnih kiša i snažnih oluja popraćene pijavicama i vjetroizvalama stabala. Dugo-ročno će se štete izazvane klimatskim ekstremima

uvišestručiti.

Što može pojedinac napraviti po tom pitanju? Čini nam se da smo nemoćni prema mašinerijama koje zovemo globalna ekonomija i politika, koje smatramo odgovornima za spore pomake u klimatskoj politici, kako na globalnoj, tako i na lokalnoj razini, dok nam s druge strane vrijeme za primjenu odlučnih mjera ističe. Moramo krenuti od sebe! Mi kao građani smo još donekle suvereni po pitanju naše ekonomije, naše uprave i naše politike koje oblikujemo kroz svoje ponašanje. Svakih par godina smo pozvani da ocjenjujemo naše zastupnike, odnosno dajemo im mogućnost da nastave s radom ili im uskraćuje-

mo naše povjerenje, a možemo se i sami kandidirati za zastupnika. Tome, u suštini, služe izbori. Ključno je da imamo mogućnost i pravo izbora! Iako je u Hrvatskoj mnogo birača frustrirano sadašnjem stanjem politike te odbijaju sudjelovati u izborima jer se nameće dojam da ionako ostaje sve isto, ključno je reći da to ne mora biti tako.

U svibnju 2019. godine, u nedjelju 26.5.2019., održat će se opći izbori za Europski parlament (EP) u koji se biraju i zastupnici iz Hrvatske. Čini nam se da je Bruxelles još udaljeniji i EP još apstraktnije biće nego naše domaće političke strukture te da europski izbori služe samo tome da se stranački i partijski „dojeni“ nagrade masnom europarlamentarnom plaćom.

Medutim, u obranu Europskog parlamenta mora se reći da isti može značajno utjecati i korigirati nacionalne politike, prije svega u području zaštite okoliša i prirode. Budemo realni, Republika Hrvatska danas ima jedno od najnaprednijih zakonodavstva u području zaštite okoliša i prirode na svijetu (o ne/implementaciji istog čitajte u drugim člancima ovog časopisa); ali takvo zakonodavstvo nije iznjedrilo iz naše tuzemne inteligencije nego smo ju preuzeли i usvojili u prepristupnom procesu prema članstvu u EU.

Za naše napredno zakonodavstvo u području zaštite okoliša i prirode treba zahvaliti svim akterima koji su isti razvijali na temelju najboljeg znanja stečenog u prošlim desetljećima. Među njima treba zahvaliti i Europskom parlamentu, koji je često

bio u opoziciji u odnosu na nacionalne vlade koje se pokušale gurati svoje manje povoljne programe-aende za prirodu ili koje su pokušale olabaviti visoke standarde. Prilikom fitness checka Direktiva o pticama i o staništima tijekom 2014. godine EP stao je uspješno u njihovu obranu.

Posljednji primjer je da se, u svjetlu klimatskih promjena, EP uspio izboriti za strože kriterije dozvoljenih razina ispušnih plinova automobila, suprotstavivši se velikim industrijskim zemljama poput Njemačke. Iako se to čini kao mali korak za spas klime, barem je jedan korak unaprijed!

Ovo je poziv tebi vama čitatelju(ici) da se aktivno uključite u izbore za EP te da potaknete ljudе oko vas da izadu na izbore. U današnjem vremenu populističkih politika i glasnih političara nužno je pronaći glas za prirodu, makar to bio tihi glas!

U predizbornoj kampanji, na proljeće 2019., BIOM će odabranim kandidatima za EP ili njihovim strankama poslati upitnik o njihovim stajalištima prema pitanjima zaštite okoliša i prirode, koja namjeravamo javno objaviti tako da svaki birač može stvoriti sliku o tome koji bi budući zastupnik najbolje zagovarao interes zaštite prirode u EP. Pozivamo vas da pratite događanja oko europskih izbora i na našim mrežnim stranicama i donecete odluku na temelju činjenica.

Ne izaći na europske izbore nije opcija!

Izbor je tvoj!

Ovaj put glasam
zbog

ovajputglasam.eu

Tijekom ovog ljeta, uz tradicionalni Biomov prstenovački kamp, organizirali smo i 3 kampa za obnavljanje travnjaka pod nazivom "Vratimo livade leptirima".

foto: Ernest Goršić

VOLONTERSKI KAMPOVI NA UČKI

Zajedno štitimo prirodu i dijelimo priče oko vatre!

Prstenovački kamp u Parku prirode Učka organiziramo već 12 godina. U 2018. godini smo, osim prstenovačkog kampa, tijekom ljeta održali i 3 volonterska kampa za obnavljanje travnjaka pod nazivom "Vratimo livade leptirima". Takoder, u sklopu projekta Učka 360°, našim volonterima je bio pokriven trošak svih obroka i osigurana nova oprema. Stari vojni šator iz 1983. godine, koji smo koristili svih ovih godina, u kolovozu je izdahnuo. Nakon prve veće kiše koju smo proveli u noćnim dežurstvima sklanjući opremu i krpajući rupe, stigla je "Vila Učka", novi prostrani šator s velikim francuskim prozorima, a mi smo se brzo navikli na taj luksuz. Garry "the Carpenter", naš dugogodišnji volonter stigao

je na vrijeme da "Vilu Učka" opremi novim nameštajem – policama i košarama za voće.

Osim Garryja i standardne britanske posade predvođene Trevorom Phelpsom, pojačanje je ove godine stiglo iz svih krajeva Hrvatske. Najvrjedniji i najhrabriji volonteri svih uzrasta, od 7 do 77, odvojili su svoje vrijeme i pridružili se našoj avanturi. Krčili smo, kosili, kuhanje razne specijalitete, prstenovali ptice, lovili žabe na lokvi i o njima skladali pjesmice.

Najdraži naši volonteri! Biomovci, kao i udruga Bioteka, koja je ove godine sudjelovala u provedbi kampova, želete vam reći jedno veliko HVALA što ste izašli iz svoje zone komfora, zasukali rukave, lutali u potrazi za signalom za mobitel, tolerirali i nas i

jedni druge te nam poklonili još jedno divno iskustvo.

foto: Ernest Goršić

Hvala svim ovogodišnjim volonterima. Očekujemo vas na Učki i u 2019. godini!

ORNITOLOŠKI KAMP I KAMP VRATIMO LIVADE LEPTIRIMA

UČKA 2018

U BROJKAMA

48

dana
ornitološkog kampa

38

dana kampa
Vratimo livade leptirima

~30

djece iz škola članica
"Mreže škola PP Učka"

1847

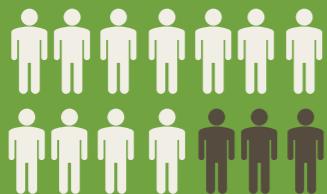
prstenovane ptice

~38

po danu

U ODRŽAVANJU KAMPOVA SUDJELOVALO:

11 + 3
zaposlenika
BIOMa

vanjska
suradnika

118

volontera

102 iz Hrvatske
2 iz Poljske
3 iz Slovenije
2 iz Srbije

7 iz UK
3 iz Italije
1 iz Makedonije

★ Hrvoje Pleše (20)

volonter s najviše dana provedenih na kampu

353

ponovna ulova
prstenovanih ptica

~7

po danu

43

prstenovana vrsta

najbrojniji: crvendać
(*Erythacus rubecula*)

6 načina na koje se možete podržati očuvanje prirode i rad Bioma

Osigurajmo bioraznoliku budućnost!

Pošlo je vrijeme kad smo se mogli samo povremeno prisjetiti očuvanja prirode, a zatim preusmjeriti pažnju na bitnije stvari u životu. U nedostatku alternativnog planeta kojeg možemo nastaniti na vrh liste prioriteta moramo staviti očuvanje ovog našeg i djelovati SADA! Međutim, odakle početi? Opterećuje nas korištenje fosilnih goriva, rapidni nestanak vrsta, degradacija staništa, plastika, onečišćenje voda, osiromašenje tla, nezdrava hrana, pesticidi, zagađenje zraka... Očigledno je, kotrljanje ove naše kugle u propast ne možemo spriječiti sa svim svojim platnenim vrećicama, kućnim kompostima i hotelima za kukce u dvorištima. Ne preostaje nam ništa drugo nego, prepustiti se očaju, pokriti ušima i pobrinuti da preživimo dan. Svakodnevni katastrofni naslovi stvaraju nam "apocalypse fatigue" – zamor od apokalipse, a količina potrebnih društvenih promjena nas paralizira. No, ponudili su nam krvu paradigma! Onu da opstanak našeg planeta ovisi najviše o tome koliko mi osobno "zeleno" živimo svoju svakodnevnicu. Dok neodgovorno tržite slobodno galopira i zaraduje kroz poslovanje koje je neodrživo za čovječanstvo, krivnja se nameće privilegiranoj manjini građana koji si može priuštiti kupovinu lokalne organske hrane i postavljanje solarnih panela na svoje krovove. Ne dajte se zavarati! Klimatske promjene i kriza bioraznolikosti trebaju se prvenstveno rješavati na upravljačkoj razini društva, od lokalne i državne uprave do europskih i globalnih politika. Naravno, to ne znači da ne trebate promijeniti svoje navike i da svoju zabrinutost za očuvanje prirode trebate frustrirano prepričavati ispijajući „fair-trade“ kavu. Možete djelovati i podržati akcije na glo-

KAKO SE UČLANITI U BIOM?

Pristupnica za učlanjivanje u udružnu nalazi se na www.biom.hr. Ispuni svoje podatke i pošalji nam potvrdu o uplati članarine. Godišnja članarina za nezaposlene, studente, umirovljenike i mlađe na stručnom ospozobljavanju bez uspostave radnog odnosa iznosi 40 kn, a za zaposlene 80 kn. Članarina vrijedi 365 dana od uplate. Pristupnicu i potvrdu o uplati pošalji na e-mail: clanovi@biom.hr ili poštom.

balnoj razini, ali i na razini pojedinačnih lokalnih pozitivnih promjena svojim uključivanjem u Biom. S misijom zaštite prirode, Biom provodi direktnе konzervacijske mјere, zagovara politike u interesu zaštite prirode i podiže svijest o njenoj važnosti. Vi nam u tome možete itekako pomoći!

Volonterska akcija "Zelena čistka", obala Save kod Hrušćice

1. UČLANITE SE U BIOM

Članstvom u Biomu dajete nam snagu pri zagovaranju politika u interesu zaštite prirode. Naime, svoje lokalne vlasti, saborske zastupnike i predstavnike u EU parlamentu izabrali smo kako bi štitili naše interese. Mi pomažemo pri formiranju zahtjeva koje pred njih moramo postaviti i vršimo pritisak kroz uključivanje u javna savjetovanja u zakonodavstvu, koristeći pravo na pristup informacijama i prema potrebi podizanjem tužbi u slučaju nepoštivanja zakonodavnog okvira. S druge strane, kroz provedbu projekata, suradnju s ministarstvima, inspekcijskim, javnim ustanovama i nadležnim agencijama dajemo stručnu podlogu zaštiti bioraznolikosti u Hrvatskoj te kroz BirdLife partnerstvo tako djelujemo i na međunarodnoj razini. Umjesto da dozvoliš da ti se nabija osjećaj krivnje i da se osjećaš licemjerno jer letiš avionom i jer si kupio vodu u plastičnoj boci, podsjeti institucije da je odgovornost na njima i dozvoli Biomu da im prenese tvoj glas.

3. DONIRAJTE

Iako Biom uspijeva dobiti milijunske Europske projekte, za njih je potrebno osigurati sufinanciranje. Osim toga, osjećamo se odgovornima provoditi aktivnosti za koje velikim dijelom nije osigurano financiranje, kao što je zagovaranje politika i edukacija te podizanje svijesti javnosti. Osim doniranja novca, možete donirati i opremu koju ne koristite, fotografije ptica ili zemljište koje može postati ornitološki rezervat, travnjaci voćnjak ili ekološki pašnjak. Svojom donacijom podržavate rad u javnom interesu i osiguravate bioraznoliku budućnost.

6. PROŠIRITE NAŠU PORUKU

Znate li da je kritična masa od samo 25% može biti dovoljna za duboke društvene promjene? Podržite nas na društvenim mrežama, preporučite prijateljima, nosite naš bedž s ponosom i uvedite zaštitu prirode u modu.

2. VOLONTIRAJTE

Svoje slobodno vrijeme možete uložiti kako biste doprinijeli prirodi na razne načine. Primjerice, možete se uključiti u neke od akcija građanske znanosti (citizen science) koje Biom organizira kako bi prikupio podatke o pticama ili samo bilježiti svoja opažanja u prirodi putem aplikacije „Naturalist“. Ako volite ptice i znate pisati, možete biti novinar za portal ptice.hr ili nam ponuditi neko od svojih znanja i vještina u grafičkom dizajnu, pravu, fotografiji, marketingu... Vidite i sami što nam nedostaje. Naravno, pozvani ste i da se priključite nekoj od volonterskih aktivnosti koje za vas organiziramo kako bismo osigurali dom vrstama čija su staništa ugrožena, a možete i uvjeriti upravu svoje tvrtke da nam se u okviru korporativnog volontiranja pridruži u nekoj akciji u većem broju.

4. BUDITE NAŠE OČI I UŠI

Izyještavajte nas o nezakonitim radnjama protiv prirode i nepravilnostima u upravljanju zaštićenim područjima. Isto tako informirajte nas o pozitivnim primjerima u zaštiti prirode, podijelite s nama svoje uspjehe. Također, obavijestite nas o projektima, natječajima, edukacijama i izvorima finansiranja koje mislite da bi nam mogli koristiti.

5. INFORMIRAJTE SE I EDUCIRAJTE

Umjesto senzacionalizma, izaberite pouzdane i odmjerenе izvore informacija. Pročitajte vijesti koje dijelimo s vama, pretplatite se na naš glasnik, poslušajte naša predavanja i provedite s nama vrijeme u prirodi na kampovima, promatranjima ptica i drugim događanjima. U Njemačkoj doktori već umjesto lijekova propisuju boravak u prirodi za psihičko zdravlje pa doskočite tome prije svog prvog burn-out-a.

→ Provedite 2019. s Biomom!

GRADANSKA ZNANOST

MONITORING MALE UŠARE

lokacija
ZAGREB

vrijeme

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

opis

Mala ušara (*Asio otus*) je jedna od najčešćih sova u Hrvatskoj, a tijekom zime se okuplja u manjim skupinama, najčešće unutar naselja. Prošetaj po svom naselju u potrazi za malom ušarom i prijavi nam nalazi li se na dosad poznatim ili novootkrivenim zimovalištima!

SPRING ALIVE

lokacija
CIJELA HRVATSKA

vrijeme

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

opis

Spring Alive je edukativna kampanja usmjerenica na poticanje interesira djece za promotranje ptica i prirode. Projekt je baziran oko web stranice www.springalive.net na koju djeca zajedno s obitelji ili nastavnicima mogu prijaviti svoja prva opažanja ptica selica. Uključite se i vi bilježenjem svojih opažanja ili organizirajte Spring Alive akciju!

GRADANSKA ZNANOST

ZIMSKO PREBROJAVANJE PTICA VODARICA (ENG. IWC)

lokacija
CIJELA HRVATSKA

vrijeme

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

opis

Zimsko prebrojavanje ptica vodarica poznati je kao IWC, eng. International Waterbird Census jedna je od najvećih i najstarnijih programa gradanske znanosti. Svake godine u njemu sudjeluju volonteri iz 143 svjetske zemlje. I ti se možeš uključiti u prikupljanje podataka koji pridonose boljem poznavanju migracije i ekologije ove ugrožene skupine ptica!

MONITORING VELIKE UŠARE

lokacija
CIJELA HRVATSKA

vrijeme

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

opis

Popisivanje i praćenje parova ušara (*Bubo bubo*) jedna je od aktivnosti projekta koja se temelji na volonterizmu i "gradanskoj znanosti". Prikљuci se rastućem broju volontera koji na potencijalnim staništima ušare u sumrak iščekuju zov ove veličanstvene sove.

MONITORING KOLONIJA GAČACA

lokacija
CIJELA HRVATSKA

vrijeme

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

opis

One crne ptice koje vidate po gradu nisu vrane, to su gačci. Naime u Hrvatskoj živi samo siva vrana, a vrlo joj slični gačci grade svoje kolonije u krošnjama drveća i nerviraju neke gradane više od sve buke prometa. Pomozi nam pri prikupljanju podataka, prošeći po svom kvartu u doba kada gačci obnavljaju svoja gnijezda i dojavi nam svoja opažanja.

GRADANSKA ZNANOST

MONITORING PILJAKA

lokacija
CIJELA HRVATSKA

vrijeme

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

opis

Piljci su ptice vrlo slične lastavicama koje svoja gnijezda grade na pročeljima zgrada. Opet razbijamo iluzije o gradskim pticama, vjerojatno čitav život misliš da su na tvojoj zgradi lastavice :). Preuzmi zadatku da prošećeš ulicama u području 1 km² promatrajući vrhove pročelja zgrada, zaviri u sva unutarnja dvorišta i pobroji aktivna gnijezda piljaka. Osim što ćeš svojim podatcima doprinijeti razumjevanju statusa ove vrste, otkrit ćeš nove tajne već dobro poznatih prostora.

PRAĆENJE RISA

lokacija
CIJELA HRVATSKA

vrijeme

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

opis

Za zimskih mjeseci, kada napada dubok snijeg, možete se priključiti prikupljanju podataka o životu i kretanju ovih veličanstvenih divljih mačaka. Snowtracking - metoda praćenja tragova u snijegu iscrpana je terenska metoda koja će doprinijeti da risovi koji će uskoro stići u Hrvatsku iz Ukrajine dobiju čim prikladniji dom.

VOLONTIRANJE

ZIMSKO HRANJENJE PTICA

lokacija
CIJELA HRVATSKA

vrijeme

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

opis

Ptice zimi sve teže dolaze do hrane u ovom izmijenjenom okolišu, pomozi im da prežive! Možeš se priključiti volonterskoj akciji hranjenja ptica u zagrebačkim gradskim parkovima (Biom će osigurati sjemenke za ptice) ili im postavi hranilice na svom balkonu ili u dvorištu. Slike svojih novih zimskih prijateljica podijeli s nama!

KAMP VRATIMO LIVADE LEPTIRIMA

lokacija
PP UČKA

vrijeme

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

opis

Kamp vratimo livade leptirima služi podjednako obnavljanju zaraslih travnjaka kao i obnavljanju izmorenih umova. U našem robinzonskom kampu usred Parka prirode, bez struje i signala za mobitel uz radne akcije preko dana vratit ćete sebe prirodi i staništa divljim vrstama. Djeca i psi su dobrodošli.

ZELENA ČISTKA

lokacija
ZAGREB, SINJ, OPUZEN

vrijeme

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

opis

Biom se već tradicionalno uključuje u globalnu akciju čišćenja otpada pokrenutu prije 10 godina u Estoniji, kada je 4% stanovništva za svega nekoliko sati očistilo cijelu zemlju od ilegalno odbačenog otpada. Kad se male ruke slože...

BORBA PROTIV KRIVOLOVA

lokacija

CIJELA HRVATSKA

vrijeme

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

opis

Svake godine oko pola milijuna ptica strada u krivolovu. Postani dio Biomovog tima za borbu protiv krivolova i pridruži nam se u akcijama za identifikaciju krivolova na prepelice vabilicama - ilegalnim lovnim alatom ili lova na područjima zaštićenima za ptice. Također, kroz čitavu godinu možeš nam dojavljivati o krivolovnim radnjama u svojoj okolini.

Č-IGRANJE

lokacija

**ZAGREB,
DRAVA U MEDIMURJU**

vrijeme

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

opis

Čigrama je čovjek kanaliziranjem rijeka oduzeo riječne sprudove za gnježđenje, pa potom pokušao ispraviti stvar gradnjom umjetnih otoka. Svake je godine potrebno uklanjati vegetaciju i pripremati čigrama teren, pa možeš s nama zavrnuti rukave i pridružiti nam se u radnoj akciji: č-igranju.

PROMATRANJA PTICA

lokacija

ZAGREB, SINJ

vrijeme

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

opis

Uz Biomovo stručno vodstvo imat ćete prilike upoznati ptičji svijet svoga grada. Jednom mjesечно, uglavnom vikendom ujutro, organizirana su promatranja ptica na dobro poznatim lokacijama u gradu. Uvijek poneseмо nekoliko priručnika za određivanje vrsta ptica i dalekozora za one koji još nisu zagrizli za ptičarenje. Iskoristite priliku da pogledate prostor u kojem boravite drugim očima i otkrijete koliko vrsta ptica čini taj dobro vam poznati žamor cvrkuta!

termini

27.10.2018 → Bundek
24.11.2018 → Rakitje
15.12.2018 → Blato
26.01.2019 → Jarun
23.02.2019 → Savica
2.3.2019 → Neretva
23.03.2019 → Maksimir
13.4.2019 → Ribnjak
11.5.2019 → Marjan (Sinj)
18.05.2019 → Botanički
15.06.2019 → Jarun

KAMP NA VRANSKOM

lokacija

VRANSKO JEZERO

vrijeme

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

opis

Sudjelovat ćemo ponovno i u ornitološkom kampu na Vranskom Jezeru. Svratite i usporedite ptice koje ste imali prilike vidjeti na Učki, sa pticama u ovom ornitološkom rezervatu!

EDUKACIJA**ORNITOLOŠKI KAMP**

lokacija

PP UČKA

vrijeme

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

opis

50 dana Učke trebalo bi svakome ostaviti dovoljno vremena da si organizira izlet na naš ptičarski kamp i upozna se s ptičjim svijetom na sasvim nov način – promatrajući ptice iz ruke prstenovača i slušajući njihove priče.

EUROPSKI DANI PROMATRANJA PTICA (ENG. EUROBIRDWATCH)

lokacija

CIJELA HRVATSKA

vrijeme

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

opis

Europski dani promatranja ptica tradicionalno se organiziraju širom Europe svaki prvi vikend u listopadu s ciljem edukacije, promocije, promatranja i očuvanja ptica i prirode, šire javnosti, a posebno mladih. Pridružite se nekoj od organiziranih akcija diljem Hrvatske, ili organizirajte dogadjaj u svojoj blizini!

EDUKACIJA**RADIONICE**

lokacija

CIJELA HRVATSKA

vrijeme

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

opis

Kao i svake godine organizirat ćemo radionice na različitim festivalima i manifestacijama kao što su: Noć biologije, Tjedan botaničkih vrtova i arboretuma, Dan biološke raznolikosti, Dan ptica selica, Gljevstok i Kašetarnica. Pomoći pri organizaciji i održavanju uvijek je dobrodošla, a bit će nam draga i ako nas samo posjetite :)

PREDAVANJA ZA JAVNOST

lokacija

ZAGREB

vrijeme

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

opis

Svake druge srijede u mjesecu s pauzom u ljetnim mjesecima i povremenim promjenama na Biološkom odsjeku PMF-a, Biom organizira predavanja za javnost sa aktualnim temama u zaštiti okoliša, pokrivajući teme od ptica i krivolova preko pravnog okvira u zaštiti prirode do ponekog putopisa. Sva predavanja mogu se pratiti putem live-streama i dostupna su za pregled na Biomovom YouTube kanalu.

Moje EVS iskustvo

Moja priča počinje 1. septembra, kada sam sasvim slučajno, pronašla oglas za višemesecnu volontersku praksu u Zagrebu. Odmah sam poslala prijavu, s obzirom da je rok bio do ponoći. Nepunih mesec dana nakon toga, 28. septembra, jednim koferom u ruci našla sam se na nepoznatim ulicama Zagreba sa saznanjem da će tu provesti narednih pet meseči svog života. Upoznala sam deo ekipe iz Bioma, proslavili smo moj dolazak u kafiću simboličnog naziva - Botaničar. Već sutradan, bila sam u autobusu za ornitološki kamp na Učki. Tamo sam

provela čitav tjedan i doživela mnoga prelepa i nezaboravna iskustva, od spavanja u šatoru do hvananja poslednjih zraka letnjeg sunca na obalama Brseča, Lovrana, Mošćeničke drage. Naučila sam razlikovati nove vrste ptica, upoznala tehnike prstenovanja, kao i metode istraživanja različitih vrsta. I to je bio samo početak.

Nakon toga sam putovala u Orahovicu na EVS trening osposobljavanja gde sam naučila osnove upravljanja projektima, unapredila svoje komunikacijske veštine i pohadala brojne radionice efikasnog učenja i uklapanja u novu sredinu. Upoznala

Isidora iz Beograda posjetila je Cres, Vransko jezero, kamp na Učki, predstavljala Biom na najvećem sajmu knjiga u Hrvatskoj i još mnogo toga

sam volontere iz različitih država i saznala više o drugim kulturama. Nakon Orahovice, idući tjedan sam provela u parku prirode Vransko jezero gde sam, u prstenovačkom kampu, imala priliku učvrstiti stečena znanja i posmatrati mnoge vrste ptica močvarica. Takođe, učestvovala sam u monitoringu surog orla na ostrvu Cres, kao i u brojnim promatranjima ptica u različitim gradskim parkovima u Zagrebu. Tako se moje iskustvo i saznanja iz oblasti biologije i ornitologije povećavaju i ljubav postaje sve jača. Za sada je u planu da provedem i nekoliko dana u oporavilištu za beloglave supove na Cresu i da učestvujem u zimskom hranijenju ptica kao i u krivolovnim terenima. Za razliku od terenskih uslova gde vlada potpuni

mir i vodi se život u skladu sa prirodom, u Biomovom uredu situacija je malo drugačija. Na prvi pogled čini se haotično. Zapravo, reč je o vrlo kreativnom i motivišućem radnom okruženju. Jako je lepo biti deo grupe koja nesobično deli svoja znanja i pozitivne stavove na širu javnost kroz brojne edukativne radionice i bezrezervno daje svoj glas za prirodu. Znam da me čeka nekoliko prelepih meseci u Biomu, i zahvaljujem se svakom ko čini ovo moje iskustvo toliko posebnim. Sudjelovanje u EVS programu bih preporučila svakoj mladoj osobi koja želi doživeti avanturu, upoznati drugu kulturu ali i unaprediti svoje lične osobine i povećati stručno znanje.

Biom spaja ljude (i prirodu);)

Iznimno nam je dragو што članovi i volonteri naše udruge, a posebno sudiонici naših dogadanja i pratitelji na društvenim mrežama, nisu samo ljudi usko vezani za biologiju i znanost. Sve više okupljamo ljudе raznih zanimanja, hobija, dobi..., a sve nas spaja ljubav prema prirodi i živim bićima u njо te zajedno populariziramo zaštitu i uživanje u proучavanju prirode i ptica. Za ovu priliku spojili smo dvije zanimljive umjetnice – književnicu Asju i slikaricu Petru. Uživajte!

ASJA BAKIĆ

Zimovka

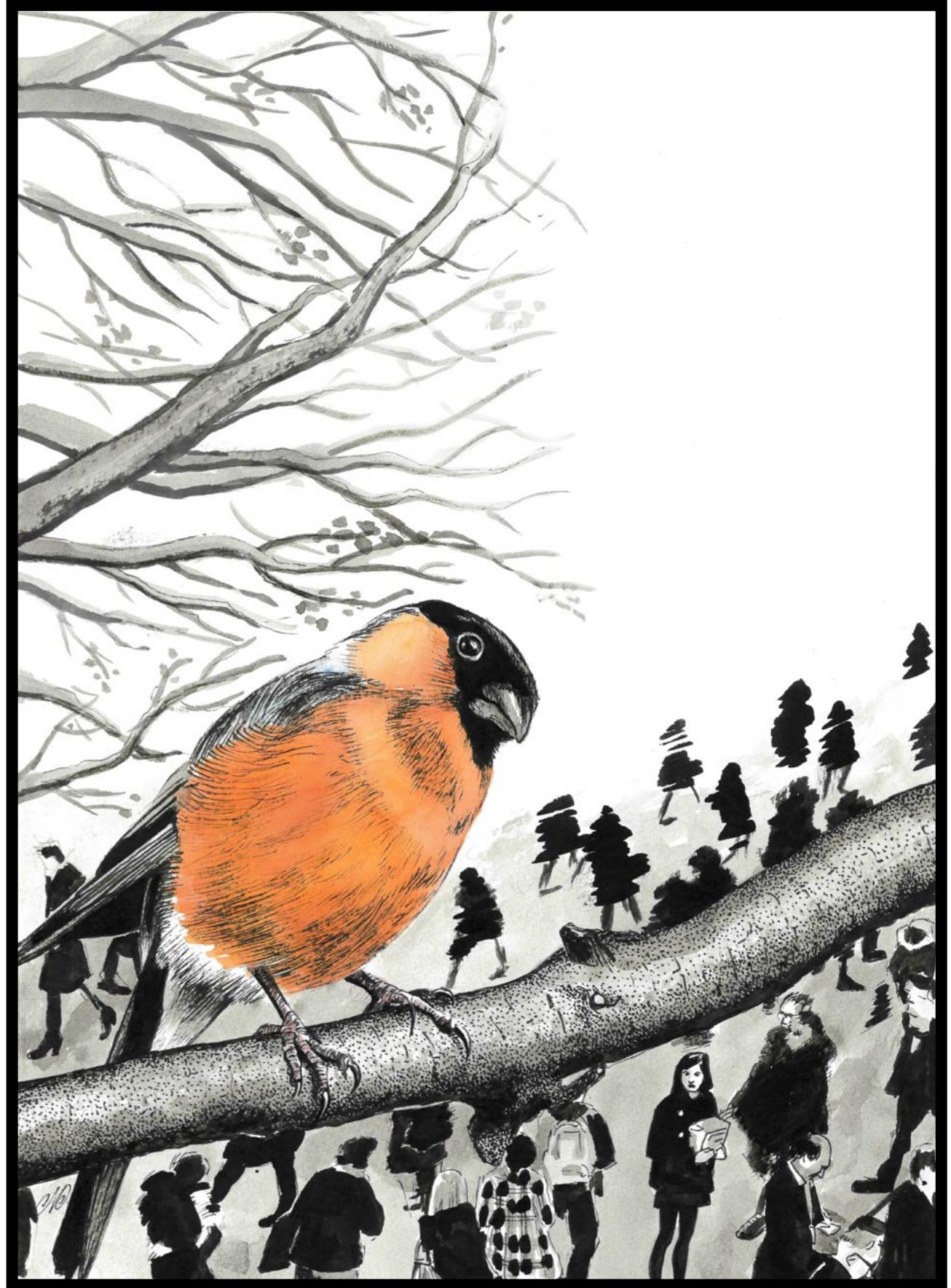
Dvogledom gledam zgradu, odjednom ptica –
crne glave, crvenih grudi – zimovka
u njoj se uopće ne prepoznam
jer nemam debeli kljun, nemam crnu glavu
iako imam bijelu guzicu, ta ptica nikako nisam ja.
Ljudi i ptice nemaju ništa zajedničko i doista,
nije nikakvo čudo
što ptice nikad ne pišu o nama.

Što bi zimovka uopće mogla reći o meni?
Veliko je, tužno, ružno – ljudsko biće.
Nitko ljudе ne opisuje bolje od onih
kojima je sve ljudsko strano.
Njezino crveno tijelo gori kao
maleno ognjište oko kojeg se okupljaju moje
čovjekolike misli:

Zimovkin kljun – oštре škare
prerezuju crvenu nit koja spaja
ljudski pogled s ptičjim tijelom
umjesto tržnog centra
zimovka svečano otvara nepremostiv jaz.

**Asja Bakić, prevoditeljica, pjesnikinja i književnica,
članica Udruge BIOM, završila Bird ID trening**

**Ilustracija: Petra Puž Novoselec,
(petrapuz.blogspot.com)**

Balkonska pastorala

Promatrači iz fotelje, iz kreveta ili za radnim stolom – to su nazivi koji najbolje opisuju moju i Asjinu kućnu aktivnost otkada smo na balkon po prvi put postavili hranilice za ptice. Dovoljno je samo dignuti glavu i sve je skoro na dlanu. Prvih dana izjutra tek bismo malo odškrinuli roletu, pretvarajući stan u skrovište iz kojega vrebamo. Ležali smo na krevetu u pozicijskoj se najbolje vidi – „Evo plavetne sjenice!“ – „Nemoj se micati, preplašit ćeš ih!“. Takvi su postali naši ranojutarnji razgovori. Tko se prvi probudio, podnio bi izvještaj: – „Bio je batokljun!“ – „Brgljez se nije pojavio.“ Kako ipak nismo mogli živjeti u mraku, ptice su se morale naviknuti na naše očito buljenje. I na buljenje mačaka, što ide malo teže, no na sreću mačja je pažnja kratkotrajna kada zna da ne može dosegnuti plijen. I tako, mi gledamo, mačke povremeno mekeću, a ptice se obilno hrane. Skoro pa pastoralna, skladan suživot vrsta!

Najviše dolaze sjenice: velike i plavetne. Slijeću na stol pod prozorom dok se još razdaranjuje, u san mi kaplje njihovo piskutavo došaptavanje, muzika ljepša i diskretnija od bilo koje budilice. Zahvaljujući hranilici, po prvi put sam mogao promatrati vrlo zabavan način na koji jedu –

sve se odvija brzo i okretno, najčešće u tri skoka: ptica dolijeće na balkon, užurbano uzima sjeme suncokreta u kljun, odlijćeće na obližnju krošnju gdje marljivo kljuka zrno čvrsto uglavljenog između nožica. Kod sjenice najviše oduševljava taj nervozni stil ponašanja, istrzanost udružena s radoznalošću i smjelošću. Iako su velike sjenice šarmantne sa svojim bijelim obrazima, uglačanim crnim tjemenom i crnim kravatama na žutim košuljicama, plavetne više prirastu srcu: ima ih manje, sitnije su, ali drskije, ciktavo se protive i prigovaraju, katkad šepire krila priječeći drugima pristup hrani, a njihove plave kapice nakon ateriranja kostriješe se kao na pozdrav, sličeći čudno-

vatim šubaricama.

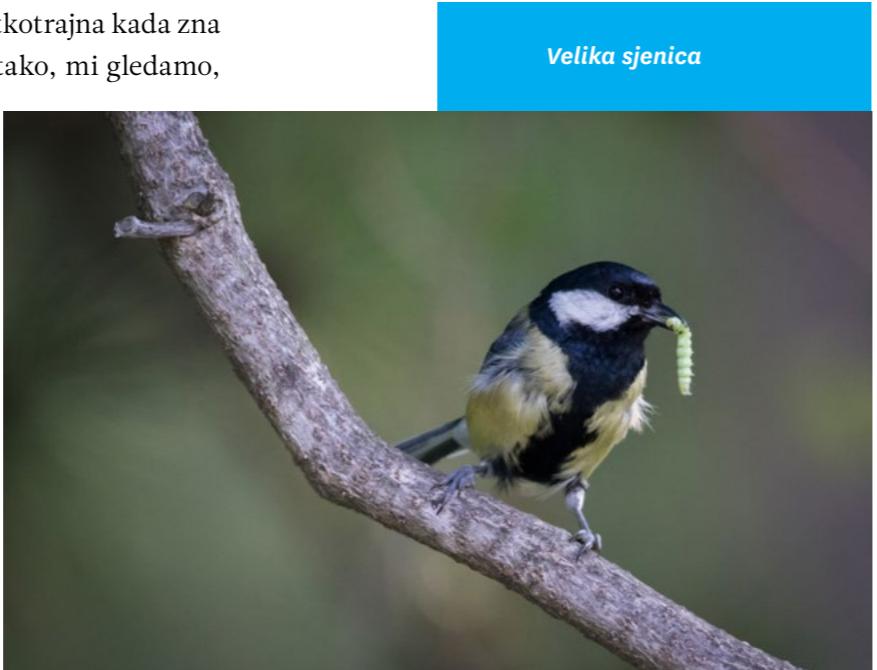
Stil brgljeza potpuno je drugačiji. Najljepše ga je gledati kada za suhih dana prospemo sjemenke na širokoj balkonskoj ogradi. Ova simpatično zdepasta ptica, stručnjak za veranje po deblu u svim smjerovima, nikada ne slijeće izravno na hranu, već malo sa strane, kao da uzima zalet i ujedno isturenom, šiljastom glavicom, uz nekoliko otegnutih piskova, provjerava situaciju prije nego prione na posao. Tih pet-šest skokova do hrane prava su atrakcija, kao i način na koji grabi sjemenke, nekoliko njih odjednom, uz česta podešavanja kako bi sve uredno stalo u kljun. Zatim nestaje s vidika na minutu, pa se opet vraća.

Batokljun je kralj trpeze. Uočljivo krupniji od sjenice, brgljeza i vrabaca, svojim perjem i uzorcima djeluje uglađeno i čisto, prominentni kljun daje mu snažan izgled, a njegovo smeđe oko s krupnom zjenicom, unutar crne maske koja okružuje kljun i spušta se na bradu, ostavlja dojam neobične stranosti – pogled je to iz neke sasvim druge dimenzije, Asja čak kaže da je pomalo zloban. No to samo dodaje njegovoj osebujnosti. U ranu jesen odlazio sam promatrati batokljune u vrtove na Prisavlju, bio sam oduševljen što ove skrovite, a prekrasne ptice borave na deset minuta od našeg stana. Kada je proljetos jedan (možda ovaj isti!) došao na krošnju kod našeg prozora i probudio me svojim glasanjem, smatrao sam to kao povlasticu, dobar znak da bi se nekada mogli vratiti – no proljeće je prošlo bez ponovnih posjeta. Njegova pojava na našem balkonu stoga je bila ravna ukazanju. Asji je to bio prvi put da ga vidi; iako sam joj već bio dosadio s hvalospjevima o batokljunima, i ona je bila jednako ushićena.

Batokljun je neobična ptica: ujedno vrlo plah i oprezan, ali dominantan – druge mu se ptice ne približavaju dok jede, sjenice se šuljaju da krišom kljucnu sjemenku iza njegovih leđa pa odmah zbrisu. Kada sleti na rub ograde (nikada na viseću hranilicu poput ostalih ptica), nakon pomnih si-

Sjenica

Velika sjenica

gurnosnih procjena s različitim točaka na krošnji, nerijetko gleda ravno prema meni dok sjedim za radnim stolom, kao da me želi držati na oku. Odlijeće na najmanji pokret, stoga se držim ukipljeno i uzvinkem u sebi: Batokljun na ručku! – jedinstven prijatelj koji uljepšava dan. Obustavlju se sve aktivnosti, ništa nije toliko važno da bi ga se propustilo promatrati. Za pticu koju sam nazvao uglađenom i čistom, njegovo je hranjenje prilično neuredno: halapljivo trpa sjemenke u usta i drobi ih čeličnim stiskom, pa ljuščice frcaju posvuda. Isprva sam mislio da je to popratni zvuk koji proizvodi dok jede, ali ne, to samo krcka suncokret. Kada čujemo pucketanje dok ležimo u krevetu, znamo da je batokljun pod prozorom.

Ima jedna Kafkina priča koja počinje usklikom čuđenja: „Kako se moj život promijenio, a kako se ipak u biti nije promijenio!“ Ovu misao mogao bih primijeniti na našu situaciju otkako smo počeli promatrati ptice, a naročito nakon što smo ih počeli hranići. Naš prozor i dalje gleda na isti, a opet sasvim drugačiji svijet. Sve je isto, ali ništa zapravo nije. Isti svijet, ali potpuno novi prozor kroz koji ga se promatra.

dr. sc. Branislav Oblučar, doc., profesor na Katedri za opću povijest književnosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, član i volonter Udruge BIOM, završio BirdID trening

DEBI ŽIVČIĆ

Volontiranje s Biomom:

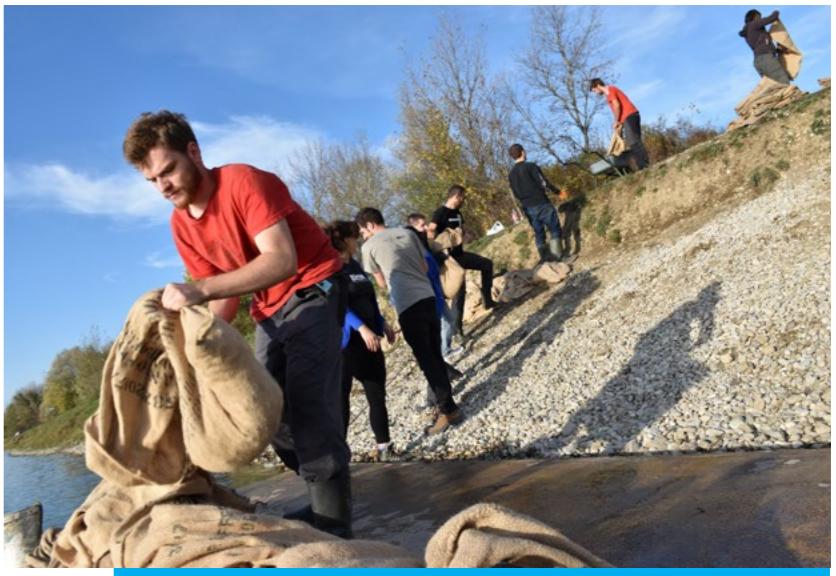
Č - igranje!

Cigre su ptice selice. Zime provode na jugu Afrike, a u proljeće i ljeto vraćaju se u Hrvatsku. Njih se oko 250 svake godine vraća na isti otočić na jezeru Rakitje kako bi se tamo gnijezdile. Inače se gnijezde na sprudovima velikih rijeka poput Save, no ljudi su im svojim aktivnostima uništili i oduzeli prirodna staništa. Zato im uklanjanjem narasle vegetacije i uređenjem otočića nastojimo nadoknaditi gubitak. Ove jeseni ekipa iz Ornitolоškog zavoda HAZU-a, predvođena Milošem Martinovićem, ekipa iz Bioma, koju je koordinirala i o volonterima brinula Tena Miličević i Tomica Rubinić iz Javne ustanova Zeleni prsten Zagrebačke županije organizirali su nekoliko volonterskih akcija kojima smo nastojali otočić učiniti trajnije pogodnim za njihovo gniježđenje. Te smo akcije nazvali Č-igranje, a kako je bilo na jednoj od akcija ispričala je volonterka Debi.

Tu maglovitu, vjetrovitu i hladnu subotu, dana ranije, odlučila sam pokloniti čigrama. I dok one, ne sluteći što im se spremam, zimuju daleko na jugu između Mozambika i Madagaskara, grupa ljudi kojima sam se i ja pridružila, nazingled tako različitim, a zapravo toliko sličnim, odlučila je ručno prebaciti nekoliko tona šljunka od točke A do točke B.

Iako tako nešto u današnje vrijeme zvuči nezamislivo sukladno trendu komocije i udobnosti, upravo ta mala skupina fenomenalnih ljudi, uglavnom sastavljeni od volontera te vrhunskih stručnjaka iz HAZU i Bioma, učinila je to. Da ne bi nedostajalo akcije i bilo baš sve idilično, u prvih pola sata volontiranja, naše glavno vodeno prometalo potonulo je pod teretom prevelike ambicije u mutne i hladne vode jezera Rakitje. I dok su organizatori tražili pomoć zbog potonuća čamca, ja sam s petoricom volontera doživjela neobično lijepo veslanje na pontoncu, dok se dizala magla i dan postepeno uranjavao u sunce poput drevnog Avalona. Posuđeni pontonac pokazao se idealan za transport šljunka i volontera koristeći se tehnikom skele.

Fantastičnom koordinacijom ronioca (dragog im prijatelja koji je pristao iz toplog kreveta doći izroniti čamac iz hladne vode), Vedrana i svih ostalih ljudi snažnih ruku i pametnih prijedloga, čamac je izvučen na obalu. Kada

je drama oko potopljenog čamca završila, svatko je pronašao svoju ulogu u lancu koji je besprijekorno funkcioni- rao. Jedni su lopatali, drugi pripremali vreće, treći nosili, dok su četvrti grabljali, a peti istovarivali. Entuzijazam kojim se tona po tona šljunka selila s hrpe, nosila, plovila i prosipavala na otočić, jedno- stavno je nevjerojatan.

Ručak u obliku pizze s guštom smo pojeli, pokušavajući nadoknaditi potrošenu energiju najboljeg i istovremeno naj- svršishodnjeg treninga sna- ge i izdržljivosti. Baš svatko je te subote profitirao - bilo boravkom na svježem zraku, upijanjem zadnjih sunčanih zraka, neobaveznim druže- njem, časkanjem, savladava- njem neuobičajenih vještina skelarenja ili razvijanjem novootkrivenih talenata npr.

lopatanja šljunka. Naj- više su, naravno, doble cigre. Nadam se da će nagraditi gnežđenjem trud ljubitelja ptica, koji će još danima ručno uređivati zamišljeno buduće stanište. Bijelu deku (izolator od ni- canja trave) na otočiću čigri moramo prekriti do kraja i pripremiti im siguran sprud kakvog žele za svoje mališa- ne. Jedva čekam novo Č-igranje!

DONATORI:

euronatur

Erasmus+

Interreg
SLOVENIJA – HRVATSKA
SLOVENIJA – HRVATSKA
Europska unija | Evropski sklad za regionalni razvoj
Europska unija | Evropski fond za regionalni razvoj

**AGENCIJA ZA
MOBILNOST I
PROGRAME EU**

**Operativni program
KONKURENTNOST
I KOHEZIJA**

**EUROPSKI STRUKTURNI
I INVESTICIJSKI FONDOVI**

Grad Dubrovnik

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Ministarstvo znanosti,
obrazovanja i sporta

FOND ZA ŽAŠTITU OKOLIŠA I
ENERGETSKU UČINKOVITOST

LUSH FRESH
HANDMADE
COSMETICS

**CHAMPIONS
OF THE
FLYWAY**

**Nacionalna
zaklada za
razvoj
civilnoga
društva**

NEOORBIS PENTAX

biom.hr | facebook.com/biom.hr
twitter/biom.hr | instagram.com/udruga_biom/

POGLEĐ U DIVLJINU | ISSN 2459-8658

9 772459 865004